1914
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յօդուածներ ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարու[թիւ]ների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲ.
Ապրիլի 1-ից մինչև մայիսի 1-ը—85 կ.:
Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. Նամակադրոշմ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խընդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:
1914 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1915 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 ռուբլին, ՁՐԻԱԲԱՐ կը ստանան հետեւեալ 2 գրքերից մէկն ու մէկը. «ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1865—1871 թ.», «ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ» Վրձինի:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Երկարատև տկարութիւնից յետոյ, ապրիլի 7-ին վախճանվեց
ՍՕՖԻԱ ԴԱՒԹԵԱՆ
ՍՈՒՐԷՆԵԱՆՑԸ
Թաղարկաւորութիւնը նշանակված է այսօր, ապրիլի 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր եղբօր՝ ԳՆԴԱՊԵՏ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆՑԻ բնակարանից (Փրեյլինսկայա փ. № 4) դէպի Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցին: Թաղումը Վէրայի հայոց գերեզմանատանը:
318. ՊՍԱԿՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ 1—1

Վաղը, կիրակի, ապրիլի 13-ին, հանգուցեալ
ԱՌԱՔԵԼ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆՑԻ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ օրը, ժամը 11-ին Տափի-Թաղի (Քամոյեան) ս. Գէորգ եկեղեցում կատարվելու է հոգեհանգիստ և մատուցվելու է պատարագ, որի մասին յայտարարում է հանգուցեալի այրին՝ Նադեժդա Սերգէեւնա Վարդապետեանը: 1—1

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ սրտանց յայտարարում է, որ ապրիլի 13-ին Վանքի մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ ժամը 12-ին կատարվելու է դպրոցիս բարերար հանգուցեալ
ՅՈՎՍԷՓ ԷՖԷՆԴԵԱՆԻ
314. հոգեհանգստեան կարգը: 1—1

Կիրակի, ապրիլի 13-ին, Ներսիսեան դպրոցի նախկին ուսուցիչ
ԱՄԻՐԱՆ ՄԱՆԴԻՆԵԱՆՑԻ
մահվան տարելիցի առիթով՝ Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը մատուցվի պատարագ, որից յետոյ հանգուցեալի գերեզմանի վրա կը կատարվի հոգեհանգիստ և կը բացվի մահարձանը: Այդ մասին յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին հանգուցեալի այրին և զաւակները: Պատարագի սկիզբը առ. ժամը 11-ին, իսկ հոգեհանգիստը ցեր. ժամը 12-ին:
319. 1—1

ՑԻՐԿ
Ց. Ա. ԻՊՊԱՏՕՎԻ
Այսօր, շաբաթ, ապրիլի 12-ին, տեղի կունենայ խոշոր ներկայացում մասնակցութեամբ բոլոր խմբի և դլխաւորութեամբ ցիրկի դիրեկտոր Իպպատօվի: Ժամանակակից երաժշտ. էկսցենտրիկներ պ. պ Բոզէտտինիի գաստրօլը: Այսօր կը խաղայ նաև Եւրոպայում յայտնի ակրօբատներ Ռօսսինի ընտանիքը, որ կը կատարէ բազմատեսակ սալտոմօրտալ: Այսօր նոր կօր-դը-բալէտ ղեկավարութեամբ գեղեցկուհի օր. Ն. Իպպատօվայի: Սկիզբը երեկ. ժամը 8½-ին:
Ցիրկի վերատեսուչ՝ Ց. Իպպատօվ
Կառավարիչ՝ Լ. Խուռճոյան
տռ. 317. 1—1

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ՅՕԳՈՒՏ „ՄՇԱԿԻ" ՖՕՆԴԻ
հետեւեալ գրքերը.
1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
3) ԿԱՅԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
4) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յոբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալբոմ) 1 ր.
5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԵՒ ՄԵԿՍԻԿԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 ապրիլի

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.—Ներկայացուցիչների պալատը 500 միլիոն դօլլար յատկացրեց Մեքսիկայի ամերիկացիներին հայրենիքում տեղաւորելու ծախքերի համար:

Բրատանին և գերմանական դեսպան Բերնսդօրֆի համաձայնութեամբ, «Իմպերատոր» շոգենաւի կապիտանը, որ զէնք էր փոխադրել Մեքսիկա, պարտաւորվում է ապրանքը յետ տանել Գերմանիա՝ ապրանքը ուղարկողների հաշւով:

Վերականգնվեց հաղորդակցութիւնը Մեքսիկայի հետ, ուր լիակատար հանգստութիւն է տիրում: Սակայն օտարազգիք հեռանում են քաղաքից և մեկնում Վէրակրուց: Գործունեայ կեանքը դադարել է:

Միացեալ-Պետութիւնների հիւպատոսը Վէրակրուցից հեռագրում է, որ քաղաքում հանգիստ է, աչալրջութեամբ պաշտպանվում է ամերիկացիներից: Զօրքից վիրաւորվել են 6 հոգի, մինը՝ մահացու:

Ապստամբները Տամպիկօյի մօտերը միացել են Խուէրտայի կողմնակիցների հետ՝ ամերիկացիների դէմ գործելու համար:

Գեներալ Կարրանցի նօտային Բրայանը պատասխանում է, որ պրեզիդենտ Վիլսօնը դէպի մեքսիկացիները տածում է բարեկամական զգացմունքներ և տարբերութիւն է դնում Խուէրտայի կողմնակիցների և մնացած մեքսիկացիների միջև: Պրեզիդենտը յոյս ունի, որ սահմանադրականները նրա գործողութիւնները սխալ կերպով չեն մեկնի: Ամերիկացիք բացի Վէրակրուցը գրաւելուց ուրիշ գործողութիւններ չեն դիմելու:

Չը նայած այդ պատասխանին, Վաշինգտօնի կառավարութեանը մօտ շրջաններում այն կարծիքն է տիրում, թէ Խուէրտայի և Կարանցայի միացեալ գործողութիւնները կարող են ամէն րոպէ փոխել ամերիկական կառավարութեան սկզբնական որոշումները:

Ներկայացուցիչների պալատը ընդունեց զինւորական բիւջէն 100 միլիոն դօլլար գումարի:

Մեքսիկական հաւատարմատարը պահանջեց իրան յանձնել անցագրերը:

ԿԱՐԱԿԱՍ.—Գեներալ Բուստիլոսը ընտրվեց Վենեցուէլայի ժամանակաւոր պրեզիդենտ: Նախկին պրեզիդենտ Գոմէզը նշանակվեց զօրքի ընդհանուր հրամանատար:

ՉԻՒՈՒԱՈՒԽԱ.—Ապստամբների գեներալ Կարանցան դիմեց Վիլսօնին, ցաւ յայտնելով որ ամերիկացիք թշնամական գործողութիւններ սկսեցին մեքսիկացիների դէմ և չեն ճանաչում Խուէրտային: Կարանցան խորհուրդ է տալիս Վիլսօնին դադարեցնել թշնամական գործողութիւնները, դուրս հանել զօրքերը Վէրակրուցից, Տամպիկօյի դէպքերի մասին հաղորդել սահմանադրական կառավարութեան, որ բոլոր պահանջները կը քննէ արդարութեամբ:

ՖՐԱՆՑ-ՅՈՎՍԷՓ ԿԱՅՍՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 ապրիլի

ՎԻԷՆՆԱ.—«Կոր. Վիլհէլմը» ժամանաւոր աղբիւրից տեղեկացնում է, որ կայսրի առողջական դրութիւնը անհամեմատ լաւ է: Կայսրը զգում է իրան առոյգ, տրամադրութիւնը շատ լաւ է, ջերմը անցել է. մնացել է թեթև հազը: Մերձաւորները հաւատացած են, որ կայսրը բոլորովին կապաքինի: Եթէ բարելաւումը շարունակվի, կայսրը շուտով հնարաւորութիւն կունենայ զբօսանք կատարել:

Կայսրի առողջութեան մասին պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ գիշերային հանգիստը խանգարվեց հազից, բորբոքումը նոյն վիճակումն է, ոյժերի դրութիւնը և ախորժակը բաւարար են:

«Կոր. Վիլհէլմ» յայտնում է, որ այն օրից, երբ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրի կոկորդի ցաւը աւելի սաստկացաւ, հասարակական կարծիքը, համաձայն նորին մեծութեան ցանկութեան, բիւլլետէններով միանգամայն ճշմարիտ կերպով իրազէկ եղաւ հիւանդութեան ընթացքի մասին: Անկախ մասնաւոր աղբիւրների տուած տեղեկութիւններից, «Կոր. Վիլհէլմը» կարող է այն ասել, որ կայսրի տկարութիւնը երկարատև խնամք ու հսկողութիւն է պահանջում: Հիւանդութեան բոլորովին անհետանալու մասին տակաւին վաղաժամ է խօսել: Ականաւոր մասնագէտներ, որոնց վրա պարտականութիւն է դրված բժշկական օգնութիւն ցոյց տալ կայսրին, կատարեալ չափով գործադրում են իրանց պարտականութիւնները, բարեխղճօրէն տեղեկութիւններ տալով հասարակութեանը, ուստի և խորհուրդ է տրվում վստահանալ միմիայն այդ տեղեկութիւններին, որոնք ինքնին արժանահաւատ են:

Երեկոյեան պաշտօնական բիւլլետէնը յայտնում է, որ շնչառութեան օրգանների բորբոքման երեւոյթները մնում են անփոփոխ: Հազը շարունակվում է, ախորժակն ու ընդհանուր ոյժերը բաւարար են: Կայսրը 15 րոպէ նստած էր արևի դիմաց բաց պատուհանի մօտ:

ՀԱԿԱ-ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 ապրիլի

ԱԹԷՆՔ.—Աթէնքի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ արտաքին գործերի մինիստրը Թիւրքաց դեսպանի հետ խօսելիս բողոքեց Թրակիայի յոյների դէպի դրութեան դէմ և Թիւրքիայի յոյն ազգաբնակութեան նկատմամբ տեղի ունեցող հալածանքների դէմ, յայտնելով որ եթէ այդօրինակ կացութիւնը կրկին շարունակվի, այն դէպքում հազիւ թէ բարեկամական յարաբերութիւնները գոյութիւն ունենան երկու ազգերի միջև: Կ. Պոլսի յունաց դեսպանին յանձնարարված է նման բողոք յայտնել Բ. Դրանը:

Կ. ՊՈԼԻՍ.—Յոյների գաղթը Թրակիայից ստանում է տարերային չափեր ու մահմեդականներից հալածվող քրիստոնեաների փախուստի բնաւորութիւն, որպիսի երեւոյթը չափազանց գրգռել է Թիւրքիայի բովանդակ յոյն ազգաբնակութեան: Պատրիարքը բոլոր դեսպանատներին յանձնեց յուշագիր, յիշատակելով յոյն միտրոպոլիտների հաղորդագրութիւնները, խնդրելով պաշտպանել յոյներին: Թրակիայի զանազան տեղերից ուղարկված տեղեկութիւններից երևում է, որ թիւրքաց իշխանութիւնները ամէն տեսակ նեղութիւններով ստիպում են յոյներին հեռանալ գիւղերից. Թիւրքերը պահանջում են վճարել եկող տարվայ հարկերը և ձրիաբար կատարել արքունի աշխատանքները: Յոյների փախուստի գլխաւոր պատճառը՝ Մակեդոնիայից 100,000 մահմեդականների գալն է ընտանիքներով: Այդ մահմեդականներին թիւրքաց կառավարութիւնը կամենում է բնակեցնել Թրակիայում: Մահմեդականները տեղաւորվում են յոյն գիւղացիների տներում, որոնք ստիպված են ձրի կերակրել նրանց: Թիւրք և ալբան հրոսակախմբերը կողոպտում են Թրակիայում գիւղացիներին, քշում են անասունները: Գաղթականները դիմում են Ռոդոստո, այնտեղից շոգենաւերով անցնում են Յունաստան:

Թիւրքաց մամուլը յարձակվում է յոյների վրա Թրակիայի յոյն ազգաբնակութեան գաղթի առիթով, հաւատացնելով թէ իբր յոյների փախուստը առաջ է բերել բացառապէս յոյն կառավարութիւնն արհեստականապէս, կամենալով Մակեդոնիան բնակեցնել յոյներով: Թիւրքաց կառավարութիւնը հերքում է յոյն գաղթականներին նեղելու տեղեկութիւնները: Յոյն լրագիրները հաւատացնում են, որ սուլթան Մահմէդ-Ֆաթիհի ժամանակից չէ եղել քրիստոնեաների այնպիսի հալածանք, ինչպէս այժմ է, և պահանջում են քրիստոնեաների համար իրաւահաւասարութիւն սահմանադրութեան հիման վրա: Բոլոր եկեղեցիներում դանձանակ է շրջեցվում գաղթականների օգտին:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

10 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Քաղաքագլուխը կալանաւորեց վարչական կարգով 67 հոգու մի ամսով անկանօն համախմբումների համար:

Իր կալուածքը մեկնեց Վիլնայի նահանգը արտաքին գործերի մինիստրը:

Պարիզում վախճանվել է օպէր-եզերմէյստէր Գօլէնիշչեվ-Կուտուզով-Տօլստօյը:

Ներքին գործերի մինիստրը թոյլատրեց գումարել Օդեսսայում միապետական կազմակերպութիւնների համագումար լուսաւորական գործունէութեան և փոխադարձ օգնութեան տնտեսական - արդիւնաբերական վարկային հաստատութիւններ հիմնելու, բանւորական արտէլների, միապետական կազմակերպութիւնների գործունէութեան և նրանց փոխ-յարաբերութիւնների հարցերի քննութեան համար:

Ծովային մինիստրը վերադառնալով ըստանձնեց իր պարտականութիւնները:

ԿԱՀԻՐԷ.—Այն տեղեկութիւնը, որ սուլթանը նելում է շնորհել եգիպտական գընդապետ Ազիզ-բէյին, ընդունվեց Եգիպտոսում անսովոր խանդավառութեամբ: Վճռական ազդեցութիւն այդ հարցում վերագրվում է Անգլիայի միջամտութեան. եռանդով խօսվում է այն իրողութեան մասին, որ երեսփոխների պատգամաւորութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց խըդիվին, որ իր հերթին այցելեց լօրդ Կիտչեներին՝ շնորհակալութիւն յայտնելու համար Անգլիայի միջնորդութեան համար, անտես առնելով օսմանեան կոմիսարին:

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Հանդիսաւորապէս բացվեց 11-րդ ցուցահանդէսը ներկայութեամբ թագաւորի ներկայացուցիչ Գէնուայի դուքսի, իշխանութիւնների և բազմաթիւ հասարակութեան: Ժող. լուս. մինիստրը և քաղաքագլուխը ճառեր արտասանեցին: Քաղաքում տիրում է մեծ կենդանութիւն: Ռուսաց պավիլիօնը բացվելու է Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնայի ներկայութեամբ:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Գուստաւ թագաւորը Դրոտնինգհօլմ ամրոցը գնալիս ճանապարհը լաւ տարաւ, գիշերը հանգիստ անցրեց, իրան զգում է ամրացած: Ամենօրեայ բիւլլետէնների հրատարակութիւնը դադարեցվեց:

Ընտրութիւնները աւարտվեցին. ընտրվեցին ազգային պաշտպանութեան 86 կողմնակիցներ, Ստաաֆի 71 կողմնակիցներ, 73 սօցիալիստներ:

Լիբէրալ մամուլը յուզված չէ լիբէրալների պարտութիւնից: Սօցիալիստների լիդէր Բրանտինգը յորդորում է լիբէրալներին հաստատօրէն դիմադրել աջակողմեանների բէակցիօն ձգտումներին: Պահպանողական մամուլը յիշեցնում է, որ սօցիալիստների շահած բոլոր տեղերը ձեռք են բերված ի հաշիւ լիբէրալների, ոչ թէ աջակողմեանների:

ՊԱՐԻԶ. — Անգլիական թագաւորական զոյգը Պուանկարէի և կնոջ ուղեկցութեամբ ներկայ եղաւ ձիարշաւներին Օտէյլում: Երեկոյեան ի պատիւ թագաւորի և թագուհու կայացաւ ճաշ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ:

ԼՕՆԴՕՆ.—52 զանազան ազգային ու գաւառային դրօշակներ միաժամանակ ծածանվեցին Ստրատֆօրդում դեսպանների, մինիստրների և բարձրաստիճան պաշտօնեաների ձեռքով ի յիշատակ Շէքսպիրի ծննդեան 350-ամեակի: Ռումինական թագուհին ուղարկել էր հետևեալ հեռագիրը. «Բաղդաւոր է Անգլիան, որ կեանք տուեց աշխարհի ամենամեծ բանաստեղծին»: Հեռագիրը հրապարակով կարդաց Ռումինիայի ներկայացուցիչը:

ԲԵՐԼԻՆ.—Բրաունշվէյգի գահաժառանգ պրինցի կնքահայր լինելու են գերմանական կայսերական զոյգը, Կումբերլէնդի դուքսը և դքսուհին, Թագաւոր Կայսրը, կայսր Ֆրանց-Յովսէփը և անգլիական թագաւորը:

ՑԻՑԻԿԱՐ.—Չինական զօրաբանակի մի մասը, դժգոհ զինւորական բարենորոգումներից, դրդեց զինւորներին ապստամբվել: Նահանգապետի դիւանատունը հրացանազարկվեց: Սպանվեցին պահակներից 4 հոգի: Առաջին գունդը հրաժարվեց ապստամբներին զսպելուց, օֆիցէրները ցրվեցին, նահանգապետը և դիւանատան պաշտօնեաները փախան: Ռուսաց հիւպատոսարանի համար կանչված է 50 զինւոր:

ԿՈՐՖՈՒ.—Պետական կանցլէրը մեկնեց Բեռլին Միւնխէնի վրայով:

ԲՐԻՆԴԻԶԻ. — Բէտման-Հօլվէգը մեկնեց Բեռլին:

ԲԱՆԳԿՕԿ.—Քաղաքում մեծ հրդեհ է: Հազարաւոր մարդիկ մնացել են անապաստան, շատ տներ ճարակ են գնացել հրդեհին:

ԴՈՒՐԱՑՑՕ.—Ալբանիայի իշխանը մերձաւորների հետ մեկնեց մի օրով Տիրանա:

ՏՕԿԻՕ.—Պետական կնիքը պահող նշանակվեց ֆէլդմարշալ իշխան Օեամա:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՔԻՒՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻ՞ՒՆ, ԹԷ՞ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿ

— Բիթլիսում քիւրդերը ապստամբվել են կառավարութեան դէմ:

— Հայերը ահ ու դողի մէջ են, սպասվում են ջարդեր:

— «Русское Слово»-ն հաղորդում է, թէ շատ գիւղեր շրջապատված են քիւրդերով: Հայերը համոզված են, որ թիւրքերը պատրաստում են ջարդեր:

— Ձաւէն պատրիարքը հրատարակել է մի նամակ, որով մօլլա Սէլիմը հաւատացնում է, թէ քիւրդերը հայերին ձեռք չեն տայ:

— «Новое Вр.»-ն համոզված է, որ քիւրդերի ապստամբութիւնը առաջ է եկել երիտասարդ-թիւրքերի գիտութեամբ ու դրդմամբ, և եթէ մօլլա Սէլիմը իր ատելութիւնն է արտայայտում դէպի թիւրքերը, դա արգասիք է այն զիջումների, որ երիտասարդ-թիւրքերն արին բարենորոգումների հարցում, և թէ այդ ատելութիւնը կանխատեսայ, եթէ երիտասարդ-թիւրքերը պատուեն բարենորոգումների թուղթը: «Новое Вр.»-ն Սէլիմի՝ ռուսաց հիւպատոսարանում ապաստանելուն ոչ մի նշանակութիւն չէ տալիս և ասում է, որ վերջ ի վերջոյ տուժելու են հայերը:

— Արտասահմանի լրագիրները քիւրդերի շարժումը համարում են յետադիմական շարժում, այսինքն ուղղված բարենորոգումների դէմ:

Ահա, այսքան հակասական հայեացքներ կան, աւելացնենք և փաստեր, որ պէտք է մենք պարզենք և որոնց առիթով մեր եզրակացութիւնն անենք:

Մենք քաջատեղեակ այն բանից, որ «Մշակում» 1912 թ. զետեղված մեր յօդուածներում, խօսելով քիւրդերի մասին, երբ

Ջարդերի սարսափն էր տիրում հայերիս սրտերում, լաւատես հանդիսացանք և յայտնեցինք, որ Ջարդեր տեղի ունենալ չեն կարող—և յիրաւի մինչև օրս Ջարդեր չեղան—այսօր ևս խօսելով քիւրդերի ապստամբութեան մասին՝ կարծում ենք, որ մեր ասելիքը կը հանդիպի ընթերցողներիս լուրջ ուշադրութեանը և, ով գիտէ, գուցէ բացի ակադեմիական հետաքրքրութիւնից, նա ունենայ և գործնական գործադրութիւն։

Նախ՝ այստեղ պէտք է հարիւրերորդ անգամը կրկնենք, որ հայերը, որքան մենք տեղեակ ենք մեր գործերին, և ինչպէս նաև յայտնի է այդ համայն աշխարհին, չունեն անջատողական ձգտումներ։

Եւ եթէ Թիւրքաց կառավարութիւնը վերջնականապէս համոզվէր և հաւատար մեր հաւաստիացումներին, նա հաստատ քայլերով և ամուր ձեռքով առաջ կը տանէր բարենորոգումների գործադրութիւնը Հայաստանում։

Բայց և այնպէս, այսօր քաղաքական մթնոլորտը և մեծ պետութիւնների փոխադարձ շահերը այնպէս են դասաւորված, որ, ըստ մեր կարծիքի, Թիւրքիայի կառավարութիւնը այլևս չէ որոնելու յարուցանել նորանոր խոչընդոտներ ընդդէմ բարենորոգումներին։ Եւ եթէ այս այսպէս ընդունելու լինենք, հետևաբար պէտք է ասենք, որ երիտասարդ-Թիւրքերը չեն, որ դրդում են քիւրդերին դէպի շարժում։ Ուստի քիւրդերի շարժումն ևս պէտք է նկատվի ոչ որպէս յետադիմական շարժում, կամ դէմ բարենորոգումների գործադրութեան, այլ իբրև ապստամբութիւն։ Եւ «Temps»-ի ըստացած այն տեղեկութիւնը, թէ կառավարութիւնն ուղարկում է իր կուսակից չէյխ Աբդիւլ Կադէրին քիւրդական շրջանները, կարող է միայն լինել յօգուտ այս կարծիքներիս, քանի որ Աբդիւլ Կադէրը, որ սենատոր է և պարլամենտի անդամ, նա և ազդեցիկ քիւրդ է, որին հազիւ թէ տրվէր բացարձակ կերպով առաքելութիւն՝ դրդել քիւրդերին ջարդելու հայերին և ոչ թէ վերջ դնել ապստամբութեանը։

Այո, կարող են լինել Թիւրքական ղեկավար շրջաններում անձնաւորութիւններ, որոնք հակառակ լինէին բարենորոգումների գործադրութեանը, բայց նրանք անձեռնհաս կը լինէին ընդհանրացնել իրանց ապօրինի տրամադրութիւնները։ Եւ թէև գերմանական կառավարութիւնը ամեն ջանք գործ դրեց զերօյի վերածելու ռուսական ծրագիրը, բայց վերջը ոչ միայն ստիպված, այլ և համոզված կերպով համաձայնութիւն տուեց և ստորագրեց, համարելով որ բարենորոգումները միակ միջոցն են փրկելու Թիւրքիայի ամբողջութիւնը, որպիսին ամենակարևորն է Գերմանիայի համար։ Եւ այդպիսով՝ այս հանգամանքն էլ գալիս է պնդելու մեր մէջ այն համոզմունքը, թէ բարենորոգումները կը գործադրվեն և թէ նրանց դէմ խոչընդոտներ չեն յարուցվի Թիւրքերի կողմից։ Ապա ուրեմն և զարտուղի կերպով պէտք է եզրակացնենք, որ քիւրդերի շարժումը երիտասարդ-Թիւրքերից չէ բղխած և դրդված։

Բայց գանք քիւրդերին։

Նախ մեր մէջ ասենք, որ քիւրդերի ամբողջական, ընդհանրական շահը պահանջում է, որ գործադրվեն բարենորոգումները։ Եւ այդ՝ երկու տեսակէտով. մէկ, որ, որքան մեզ ծանօթ է մեր անձնական և անմիջական ծանօթութիւնից մեր տասնեակ տարիներ առաջ արած ճանապարհորդութիւնից, քիւրդերը երբէք բարի աչքով չեն նայել Թիւրքերին, չը նայելով իրանց իսլամականութեանը. և երկրորդ, որ քիւրդերն էլ չունեն անջատողական ձգտումներ Թիւրքիայի վերաբերմամբ։ Բայց և կան քիւրդերի մէջ բաւականաչափ խաւեր, որոնց մէջ արդէն արթնացել է ցեղական ինքնաճանաչութիւն, և նրանք կը կամենային մտնել համամարդկային ընդհանուր քաղաքակրթական շաւղի մէջ։ Եւ աւելացնեմ, որ հայերի համար ասեմ թէ առիթով՝ ստացված բարենորոգումները նրանք՝ քիւրդերը՝ համարում են մի բարիք, որ հայերի երկարամեայ ջանքերով և արեան գնով են ստացվել։

Բայց ես ինքս սխալված կը լինէի և սխալմունքի մէջ կը գցէի ընթերցողներիս, եթէ այս բնորոշումը քիւրդերի մասին ընդհանրացնէի. շատ ժամանակ և ջանքեր են հարկաւոր, որպէսզի քիւրդերը հասկանային և կարողանային հետևել մի որոշ քաղաքականութեան կամ ուղղութեան։ Մեր ասածը վերաբերում է քիւրդերի, այսպէս ասած, ինտելիգենտ շրջանին։

Անշուշտ, աւատապետների և կրօնապետների՝ շէյխերի մէջ կը գտնվեն—և նրանց թիւը շատ ստուար է—որ չունեն ազգայնական, քաղաքակրթական ձգտումներ և ղեկավարվում են իրանց կալուածական շահերով և օր ու գիշեր երազում են ամեն ներելի և աններելի միջոցներով, աւարով, թալանով, սպանութիւններով հարստանալ և հարստանալ։ Ուստի և մասնակի աւարառութիւններ, սպանութիւններ միշտ և հնարաւոր կը կրկնվեն Հայաստանում, որպէս անցեալում, այնպէս և ապագայում, աւելի կամ պակաս չափով, բայց կոտորածներ, ջարդեր՝ երբէ՛ք. այս է մեր կարծիքը։ Սակայն և այնպէս ինքնապաշտպանութեան միշտ պէտք է պատրաստ լինել գէթ մասնակի սպանութիւնների և թալան-թալանի դիմադրելու։

Ապա և մեր բնաբանում դրած հարցին մենք պատասխանում ենք անվերապահ կերպով, որ քիւրդերի շարժումը ապստամբութիւն է երիտասարդ-Թիւրքերի դէմ և ոչ թէ ուղղված բարենորոգումների դէմ և կամ յարուցանելու հայկական Ջարդեր։ Վերջապէս՝ երիտասարդ-Թիւրքերին սպառնում են ամենուրեք ներքին մեծամեծ խառնակութիւններ...

Բայց առաջ քան վերջացնել յօդուածս, պէտք է ասեմ, որ մենք պէտք է արծարծենք հայ-քիւրդական առաջաւոր խաւերի մերձեցման հարցը։

Ի՞նչ է կեանքը, կամ ինչո՞վ է վարվում կեանքը, եթէ ոչ հոգու մէջ ծնած գաղափարների գործադրութեամբ։

Եթէ մենք ընդունում ենք, որ Հայաստանում հայերի հետ կողք-կողքի ապրում են ստուար մեծամասնութեամբ քիւրդեր, աւելացնենք՝ և ասորիք և Թիւրքեր և այլք, և թէ ոչ հայերը, ոչ քիւրդերը չունեն անջատողական ձգտումներ և որ Թիւրքիայի համաձայնութեամբ ծրագրված ռեֆորմների գործադրութիւնը մի մեծ բարիք է այդ ցեղերի համար և նոյն իսկ Թիւրքիայի ամբողջ պետութեան համար, ուստի և պէտք է հայերը և քիւրդերը և այլ ցեղերը, նոյն իսկ Թիւրքերը գործեն համերաշխաբար։

Եւ որովհետև, ինչպէս վերև ասացինք, քիւրդերի մի ոչ ստուար շրջան է միայն, որ ձեռնհաս է ըմբռնել Արևելեան Անատոլիայում, այսինքն բարենորոգումների գործադրութեան ծրագրված շրջանում, ցեղերի համերաշխ գործակցութեան բարեկից և արգասաւոր գաղափարը, ուստի անհրաժեշտ է համախօսել-գործել համերաշխաբար։

Եւ այդ՝ երկու նպատակով. ա) նպաստելու խաղաղացնել երկիրը և օժանդակ հանդիսանալ բարենորոգումների գործադրութեանը, ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ քիւրդերը միանգամայն պէտք է ձեռնթափ լինեն իրանց ապստամբական գործունէութիւնից. և բ) քարոզել ստուարացնելու քիւրդերի մէջ նաև Թիւրքերի, հայերի, կամ որ նոյնն է բարենորոգումների ներմուծման բարեկամների թիւը։

«Եւ որ բաղխէ՝ բացցի նմա»։

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Թիֆլիս, 2 ապրիլի

ՔԻՒՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք իբրև օրվայ նորութիւն հաղորդեցինք քիւրդական ապստամբութեան պարագլուխների մասին։

Ներկայումս մենք քաղուածքներ ենք անում այդ խնդրի առիթով գերմանական «Berl. Tag.»-ում տպված մի ընդարձակ յօդուածից, որի հեղինակը Կ. Պոլսում ի մօտոյ ձեռք է բերել բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները։

Բիթլիսի քիւրդական ապստամբութեան գլխաւոր դերին, յիշեալ յօդուածագրի ասելով, հանդիսանում է Աբդիւլ-Համիդի սիրելի Աբդիւլ-Ռէզակ Բէդէրխանը։ 1904 թ. Ռէզակը դատապարտվեց մահվան, որը փոխարինվեց ցմահ բանտարկութեամբ։ Յեղափոխութիւնը դուրս բերեց Ռէզակին բանտից, բայց երիտասարդ-Թիւրքերը հրաժարվեցին վերադարձնել նրան իր իրաւունքները։ 1910 թ. Ռէզակը հեռացաւ Թիւրքիայից և գնաց Ռուսաստան։ Որոշ ժամանակ Ռէզակը անցըրեց Կովկասում, իսկ այդտեղից դիմեց պարսկական Խոյ քաղաքը։

Վերջին երեք տարին Ռէզակը եռանդով պատրաստում էր քիւրդական ապստամբութիւն։ Լինելով քիւրդական սահմանադրական ցեղի պարագլուխ, Ռէզակը չէր կարող յոյս դնել բացառապէս իր ույժերի վրա, և իր մտադրութիւնները իրականացնելու համար նա կապ հաստատեց երկու ազդեցիկ քիւրդական ցեղերի հետ, որոնք նոյնպէս իրանց անձնական հաշիւներն ունէին Թիւրքաց կառավարութեան հետ։ Նրանցից մէկն է պարսկահպատակ Սըմկօն, որի պապը կախաղան հանվեց Թիւրքիայում։ Սըմկօն երկար ժամանակ ապրեց Թիֆլիսում։ Ռէզակի միւս համախոհը սէյիդ Տահան է, քիւրդ սենատոր Աբդիւլ Կադէրի քրոջ տղան, որ զրկված է Թիւրքաց կառավարութեան դէմ ի վնաս իր դատական մի գործ վճռելու պատճառով։ Թէ Սըմկօն և թէ Տահան մեծ ազդեցութիւն ունեն քիւրդերի մէջ։

Վերջին տարիները երեք դաւադիրները յաճախ գումարվում էին քիւրդական ապստամբութեան պլանը մշակելու համար։ Քիւրդ ապստամբների գործածած զէնքի մեծ մասը, «B. T.»-ի յօդուածագրի ասելով, բերված է Խոյից։ Ռէզակը և նրա համախոհները կարող եղան իրանց անձնական շահերի համար օգտվել քիւրդական այն դժգոհութիւնից, որ տիրում է ներկայումս Կ. Պոլսի ռէժիմի դէմ։

Բիթլիսի և նրա շրջակայքի մասին ստացված տեղեկութիւնները չափազանց կցկտուր են։

«B. T.»-ի յօդուածագրի ասելով, դրութիւնը մնում է լուրջ։ Լիակատար հանգստութեան մասին խօսք լինել չէ կարող մինչև այն ժամանակ, քանի Ռէզակը և նրա գործակիցները հնարաւորութիւն կունենան ռուսաց նովանաւորութեամբ շարունակել իրանց նետ ու աղեղը ուղղել Թիւրքիայի դէմ Պարսկաստանից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՐԿԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Մրրկից վնասվածների օգտին, Կոմիտէտի Կովկասի բաժանմունքի գանձապահ Ն. Ն. Միլեանի անունով ստացվել է՝ Էջմիածնի վանքից 200 ր., Աստարայի մաքսատնից 52 ր. Հալաբարի ակումբից 50 ր., Ամբարդանովայից 100 ր., Թիֆլիսի քաղաքային պատօրից 122 ր., ռուսաց Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցում Ն. Բ. Մինկևիչի ձեռքով հաւաքած 20 ր. 80 կ., Ե. Վ. Ստալինսկայից 30 ր., Ս. Գ. Պոստովսկայի ձեռքով Ալէքսանդր Նևսկիի եկեղեցում հաւաքած 61 ր. 75 կ., և Թիֆլիսի զանազան եկեղեցիներում, զանազան անձերի միջոցով հաւաքած 274 ր. 50 կ. Նորին Մեծութեան 17 նիժեգորոդեան հեծելագնդից 125 ր., Անօնիմ Ընկ. 500 ր., ընդամենը 1,437 ր. 54 կ.։ Նախկին ստացվածների հետ՝ 23,302 94½ կ.։ Կոմիտէտի ճիւղի նախագահուհի Ե. Ա. Վօրօնցօվա-Դաշկօվա բոլոր նուիրատուներին յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը։

ՈՐՆ Է ԿԱՐԵՒՈՐԸ

Ազգային թատրոնն է ամենակարևորը և հերթականը,—ասում է պ. Շիրվանզադէն, հրաւիրելով մեր բարեգործներին ազգային թատրոն կառուցանելու։

Ի հարկէ, ոչ ոք չի հերքի ոչ թատրոնի նշանակութիւնը, ոչ էլ ազգային թատրոն ունենալու գեղեցիկ գաղափարը. բայց մեզ թւում է, որ հայ իրականութիւնն ունի աւելի կենսական, հրամայողական պահանջներ։

Ազգային թատրոն կառուցանել այն ժամանակ, երբ մենք ծով կարիքներ ունենք, երբ հայութեան ամենամեծ զանգուածը՝ հայ գիւղացին, հայ երկրագործը տառապում է աղքատութեան, ագիտութեան ճիրաններում. երբ նա սակաւահողութեան պատճառով ստիպված է թողնել հայրենի հողը և բաղդ որոնել օտար, հեռու աշխարհում. երբ Ալէքսանդրապոլի, Էջմիածնի, Նոր-Բայազէտի գաւառներում անհատական հողաբաժինը հազիւ քառորդ դեսեատին է հասնում, այդ պարագաներում ազգային թատրոն կառուցանել՝ միևնոյն է, որ կիսամերկ, կիսաքաղցած ժողովրդին ադամանդեայ զարդարանք տալ։

Ազգային թատրոն կը յաճախենք ես և դուք, Թիֆլիսաբնակ ընթերցող, իսկ այդ միջոցին հայ գիւղացին, հայութեան սիւնը, պանդխտութեան ցուպը առած օտար երկիր կը գաղթէ։

Թող ների մեզ ասելու, որ գիւղը, հողը պէտք է լինի մեր հոգացողութեան գլխաւոր առարկան։

Գիւղն է եղել մինչև այժմ հայութեան պահապանը, այսուհետև էլ՝ առանց գիւղի, առանց հողի մենք ապագայ չունենք։

Արդ, ինչ ձևով լայնացնել գիւղական հողատիրութիւնը, ինչ միջոցներով սակաւահողութեան առաջն առնել, ինչ ձևով օգնել մեր անապատ, ամայի հողերը և նրանց պիտանի դարձնել գիւղատնտեսութեան համար, ինչպէս բարձրացնել գիւղատնտեսութիւնը և մասսայի, մեր ժողովրդի մտաւոր մակերևոյթը,—ահա այն հարցերը, որոնց շուրջը պէտք պիտի գործէ մեր հոգացողութիւնը։

Դեռ 8—9 տարի սրանից առաջ, մենք արծարծել ենք «Մշակի» էջերում՝ գիւղացիական հողային բանկերի անհրաժեշտութիւնը մեր երկրում, հրաւիրել ենք տեղական ույժերով բանալ մասնաւոր, հողային միջնորդ բանկեր հայաբնակ վայրերում։

Այդ տիպի ազգային բանկի կարևորութիւնն է այժմ մեր առաջ։ Կարծում ենք, որ նոյն իսկ աւելորդ է խօսել այն մասին, թէ ինչ մեծ դեր կարող է կատարել գիւղացու կեանքում այդ տիպի հողային բանկը։

Միւս կողմից մենք ունենք հայաբնակ վայրերում ահագին տարածութեամբ անապատ, ամայի հողեր։ Նրանց ոռոգելու հարցը մի սոսկողական, կենսական պահանջ է։

Ոռոգեցէք Արարատեան դաշտի, Սարդարաբադի և միւս բազմաթիւ անջրդի տեղերը, և դուք պիտանի, պտղաբեր կը դարձնէք նրանց, կը լայնացնէք գիւղական հողատիրութիւնը, կը բարձրացնէք մեր երկրագործ ժողովրդի անտեսական դրութիւնը։

Միևնոյն ժամանակ ստեղծեցէք հայաբնակ գաւառներում ժողովրդական համալսարաններ, ուր հայ գիւղացին ստանայ անհրաժեշտ, տարրական հասկացողութիւն սանիտարական պահանջների, առողջապահութեան, գիւղատնտեսական և միւս մի շարք գիտելիքների ծանօթութիւն։

Գուցէ այդպիսի ծրագիրներ իրականացնելու համար հարկաւոր են չափազանց մեծ գումարներ, հսկայական գործակցութիւն. գուցէ. դրանք արդէն մասնագէտների, ձեռնհաս մարդկանց որոշելու հարցեր են։

Մեր կողմից մեծ անհամեստութիւն կը լինէր դիրեկտիվներ տալ մեր բարեգործներին. բայց մենք պարտականութիւն ենք համարում հրաւիրել հասարակութեան ուշադրութիւնը ազգային կարիքների վրա։

Օգտվելով դէպքից՝ չենք կարող ուշադրութիւն չը հրաւիրել հնարաւոր բարեգործութեան և մի ուրիշ ձևի վրա։

Թիւրքահայաստանը նօսրանում, անմարդանում է. պանդխտեցէք «Անհետացող Հայաստանը». յետ գնեցէք Թիւրքահայերի գրաւված հողերը, վերադարձրէք նրանց Թիւրքահայ երկրագործին, և դուք մեծ, անմոռանալի բարեգործութիւն արած կը լինէք։

Սոֆիա Դանիէլ-Բէկ

ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԿ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Ուրբաթ, ապրիլի 11-ին, կայացաւ Կ. Հայուհեաց Բարեգործ. Ընկ. տարեկան ընդհանուր ժողովը, Ընկ. արհեստանոցում։ Վարչութեան նախագահուհի տիկ. Հ. Մարտիրոսեան ժողովը բանալով առաջարկեց ժողովի նախագահուհի ընտրել։ Միաձայն ընտրվեց տիկ. Կ. Լիսիցեան։

Նախ ժողովը, նախագահուհու առաջարկութեամբ, յանկայս յարգեց վարչութեան հանգուցեալ անդամներ Մ. Խատիսեանի, տ. Ն. Ալիխանեանի, Ալ. Քիշմիշեանի և տ. Սալոմէ Ցախըրեանի յիշատակը։ Ապա կարդացվեց 1913 թուի տեղեկագիրը և հաստատվեց, կարդացվեց 1914 թ. նախահաշիւը և նոյնպէս հաստատվեց։ Վերջում տեղի ունեցաւ վարչութիւնից վիճակով դուրս եկող 4 անդամի, 4 փոխ-անդամի և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւնը։

Վարչութեան անդամներ վերընտրվեցին տ. տ. Սօլովեան, Շիխեան, Միլեան, Ղարաջեան. փոխ անդամներ ընտրվեցին տ. տ. Լիսիցեան, Ղորղանեան, Ալիբէկեան, Միրզոյեան, իսկ վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին՝ տ. տ. Ալիխանեան, Քալանթարեան, Աֆթանդիլեան, փոխ-անդամներ՝ տ. տ. Աւետեան և Թադէոսեան։

Ժողովը միաձայն Ընկ. պատուաւոր անդամներ ընտրեց տ. տ. Միլեանին և Ե. Յարութիւնեանին։

Ընկ. վարչութիւնը որոշել է իր դպրոցում կախել Ընկերութեան երեք պատուաւոր հանգուցեալ անդամների՝ տ. տ. Մ. Խատիսեանի, Ն. Ալիխանեանի և Ալէքսանդր Քիշմիշեանի պատկերները։ Ռ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Հայոց Ազգագր. Ընկ. ապագայ Թանգարանի շինութեան գործը, ինչպէս յայտնում են մեզ, իրականանալու վրա է։ Այս օրերս Թիֆլիսից Բագու գնացած Բենիկ Վ.-ի և Եր. Լալայեանի ջանքերով Բագուի դրամատէրերից 4 անձինք յանձն են առել Թանգարանի շինութեան համար տալ իւրաքանչիւրը 5-հազարական ռուբլի, ուրեմն 20,000 րուբ.։ Թիֆլիսում ևս 3 հոգի յանձն են առել տալ նոյնպէս 5-հազարական ր.։ Ուրեմն շինութեան համար պատրաստ կայ 35,000 րուբլի։

◆ Փոխարքայի խորհուրդը Կովկ. Թըռչնաբուծութեան սիրողների ընկերութեան յատկացրել է 200 ր. վերջինիս գործունէութեան տեղեկագիրը հրատարակելու համար։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Վեհափառ Կաթողիկոսի կողմից՝ իր քրոջ թաղմանը ներկայ լինելու համար՝ ներկայացուցիչ է նշանակված Մատթէոս եպիսկոպոսը։

◆ Քաղ. վարչութիւնը որոշել է գնել Բ. Պերցովի տունը, որ գտնվում է եղբ. Զուբալօվների ժողովրդական Տան կից։ Մտադրութիւն կայ յիշեալ տանը ամառային թատրոն կառուցել։ Այդ տունը գնելու համար եղբ. Զուբալօվները յատկացրել են 60,000 րուբլի։

◆ Վանում հրատարակվող «Վան-Տոսպ» թերթում կարդում ենք, որ փետրվ. 28-ին այդ քաղաքում վախճանվել է Խորէն էֆ. Խրիմեանը, որ եղբօրորդին էր Խրիմեան Հայրիկի։

◆ Կովկասի շերամապահական կայարանը եռանդուն պատրաստութիւն է տեսնում այս տարվայ աշնանը Պետերբուրգում կայանալիք այգեգործական ցուցահանդէսին մասնակցելու։ Այդ պատրաստութիւնների և էկսպոնատները Պետերբուրգ հասցնելու համար երկրագործական դեպարտամենտը բաց է թողել 500 րուբլի։

◆ Այսօր, ապրիլի 12-ին, բժիշկ Կաբալեանի այգում կը կայանայ մի զբօսանք յօգուտ ս. Սարգսի ծխական դպրոցի։

◆ Առաջին արական գիմնազիայի չքաւոր աշակերտներին օգնող ընկ. թոյլատրըված է ապրիլի 13-ին, կիրակի օրը, կազմակերպել մի զբօսանք և նրան կից 1000 րուբլու վիճակախաղ։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ «Баку»-ն հաղորդում է, որ Բագւում, Մաղերի ոսկեայ և արծաթեայ իրերի խանութից ապրիլի 8-ին գողացվել է 4000 րուբլու արժէքաւոր իրեր։ Գողութիւնը կատարված է հարևան բնակարանից, որը գտնվում է այդ խանութի շարքում և որը այդ օրերին վերաշինութեան էր ենթարկվում։ Գողերը քանդել են քարէ պատը և խանութ մտնելով տարել են իրերը։ Միջոցներ են ձեռք առնված գողերին ձերբակալելու։

◆ Այս օրերս Բագւում Գ. Կ. Յարութիւնեան աջող օդային թռիչք է կատարել իր «Ֆարման» օդանաւով։ Նոյնը կրկնելու է կիրակի օրը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Պետերբուրգում ժուժկալութեան օրերին ընդամենը արբածներ երևացին 2000 հոգի։ Եղան մահվան 9 դէպք։ Խմում էին կայարանների բուֆէտներում։ Մի քանի գործարաններում բանւորները գործադուլ արին այն պատճառով, որ թոյլ չը տուին նրանց ըստ հարկի հանդիպել տօնակատարութեան։

◆ Պետերբուրգում Մ. Սավինայի բնակարանում տօնվեց նրա բեմական գործունէութեան 40-ամեակը։

◆ Ներքին գործերի մինիստրը դիմեց ժող. լուսաւորութեան մինիստր Կասսօյին, խնդրելով թոյլ չը տալ օտարազգի ուսանողների և ոչ մի խմբակ։ Այդ հիման վրա Կասսօն մերժեց վաւերացնելու Կազանում հիմնված մահմեդականների ուսանողական փոխադարձ օգնութեան խմբակը։

◆ Արդարադատութեան մինիստր Շչեգլովիտովը չը հաստատեց Կազանում մահմեդականներ երդ.-հաւատարմատարներ Ախտեամովին և երրորդ Դումայի անդամ Մակսուդովին։

◆ Պետերբուրգում առանձին հետաքրքրութեամբ են հետևում աւստրիական կայսր Ֆրանց-Յովսէփի հիւանդութեանը։ Բանկերը հարցնում են հեռագիրներով հիւանդութեան ընթացքի մասին։ Հեռագիրները իսկոյն զեկուցանվում են արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովին։

◆ Ռոստովում Դ./վ. կալանաւորվեցին Սօրոկինը և Շվէցովը, որոնք յափշտակել էին պօստից 100,000 րուբլի։ Խուզարկութիւնը դրամները երևան չը հանեց՝ ոչ նրանց մօտ, ոչ էլ նրանց հայրենիքում։

◆ Ռոստովի և Պետերբուրգի նացիոնալիստների միջև ներկայումս գրութիւն է տեղի ունենում քաղաքային դումայի կազմը հայկական և ռուսական կուրիաների բաժանելու հարցի առիթով, Լէհաստանի օրինակով։ Ռոստովից պատգամաւորներ են մեկնել Պետերբուրգ։

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, ժուժկալութեան օրը ազգաբնակութիւնը իմանալով, որ խմիչքների կրպակները փակ են լինելու երկու օր, առաջուց իր պատրաստութիւնն էր տեսել, գնելով հարկաւոր քանակութեամբ խմիչքեղէն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

Ա. ՄԵԱՍՆԻԿԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկվա, 28 մարտի

Այսօր պոլիտեխնիկական մուզէյում, մի խումբ ուսանողների նախաձեռնութեամբ և հրաւէրով, դասախօսեց Ա. Մեասնիկեան, նիւթ ունենալով «Յովհ. Յովհաննիսեանի, Ալ. Ծատուրեանի և Յովհ. Թումանեանի պօէզիայի հասարակական արժէքը»։

Որպէս մէկը հանդիսականներից, մենք կաշխատենք օբիէկտիվ կերպով տալ դասախօսութեան բովանդակութիւնը։

Ա. Մեասնիկեան, յայտարարելով որ նիւթը վերաբերում է 80-ական թւականների հայ բանաստեղծների հասարակական արժէքի մասին, արեց երկու մեթօդոլոգիական նկատողութիւն։

I. Խօսելով գրական քննադատութեան մասին, նա ասաց, որ «գեղարուեստը գեղարուեստի համար» սկզբունքի կողմնակիցները գեղարուեստին նայում են որպէս մետաֆիզիկներ, քանի որ գեղարուեստը նրանց համար աբսոլիւտ մեծութիւն է։

Դասախօսը զարմանք է յայտնում այդ բանակի տարօրինակ մտածելակերպի դէմ, թէ գեղարուեստական արտադրութիւններին չի կարելի մօտենալ հասարակա-գիտական տեսակէտից, որպէս անտիօրգ։ Նա գրական իմաստով լուծելով այդ խնդիրը՝ գտնում է, որ գեղարուեստական երկերը անպայման կարող են սօցիօլոգի քննութեան նիւթ դառնալ ճիշդ այնպէս, ինչպէս բնական գիտութիւնները, փիլիսոփայութիւնը։ Որպէս հիմնաւորումն իր տեսակէտի, Ա. Մեասնիկեան բերում է օրինակ՝ թէ ինչպէս մի խոր գիտնական, Կունօ Ֆիշեր, մօտեցել է գեղարուեստական մի խոշոր երկի, որպիսին «Համլէտն» է, փիլիսոփայի անունով։

Ինչպէս շեշտում է դասախօսը, երևի մարդիկ խառնում են սօցիօլոգի աշխատութիւնը գեղարուեստի հարցում գրական քննադատութեան սօցիօլոգիական ուղղութեան հետ, որը «գեղարուեստը գեղարուեստի համար» սկզբունքի կողմնակիցները չեն ընդունում. սակայն այդ էլ սխալ է նրա կարծիքով, որովհետև գրական քննադատութիւնը իր մէջ պիտի կրի սօցիօլոգիական տարրեր, քանի որ ինքը գեղարուեստը հասարակական երևոյթ է։

II նկատողութիւնը վերաբերում է հասարակագիտական մեթօդին. այս հարցում դասախօսը կողմնակից է օբիէկտիվիզմին և դիալէկտիզմին, կամ նիւթապաշտութեանն ու պատմականութեանը, այլ խօսքով՝ դիալէկտիկ մատերիալիզմին։

Այս տեսակէտից մօտենալով խնդրին՝ հասարակական կեանքը, երևոյթները պէտք է բացատրել նրանց ժամանակի տնտեսական յարաբերութիւնով։ Նկատի ունենալով այս տեսակէտը հետևապէս պէտք է ի նկատի առնել այն ժամանակը, երբ երևան եկան մեր երեք բանաստեղծները, այլ խօսքով՝ 30-ական թւականները։

Այդ՝ հայկական լիբերալիզմի հաստատման դարն էր, երբ առևտրական կապիտալը կամաց-կամաց փոխադրվում էր արդիւնաբերական կապիտալի, երբ դրա հետ մէկտեղ հայ «ազգային ամբողջութեան» մէջ

կատարվում էր դասակարգային դիֆֆերենցիացիան, շերտաւորումը։

Գունաւորվել էր հայ բուրժուազիայի իդէօլօգիան։

Ասել էին իրանց խօսքը Գ. Արծրունին մի կողմից, Պատկանեանն ու Րաֆֆին միւս կողմից. այդ երեք ականաւոր ներկայացուցիչները հայ լիբերալիզմի։

Հրապարակի վրա դրված էին զուտ ծրագրային հարցեր. և ահա լիբերալիզմի փայլուն դարից յետոյ գալիս է նրանց աշակերտների դարը։ Բանաստեղծութեան մէջ դրանք էին Յովհաննիսեան, Ծատուրեան և Թումանեան։

Բայց այն ժամանակ մինչ ուսուցիչները խօսում էին խրոխտ, աշակերտները թոյլ էին ու խամրած, որովհետև ժամանակն էլ այդպէս էր։ Անցողական դարն էր։

Դասախօսը բերելով հատուածներ բանաստեղծներից՝ վերոյիշեալ հանգամանքով էլ բացատրում է նրանց պէսիմիզմը և կրաւորականութիւնը։ Ծրագրային գլխաւոր իղձալը, այլ խօսքով՝ նրանց նացիոնալիզմը, կրաւորականութեամբ է ներշընչված։

Բացի այդ գլխաւոր մօտիվից, երեք բանաստեղծների մօտ էլ կան մօտիվներ հայ կղերականութեան քարկոծման մասին, բարեգործութեան դէմ, վաշխառութեան դէմ, հայ ընտանիքի և կնոջ անկեալ դրութեան դէմ։

Դասախօսը կարդալով կտորներ բանաստեղծներից վերջին մօտիվների շուրջը՝ կանգ է առնում կղերականութեան դերի վրա, որպէս բացասական տարրի, խօսում է բարեգործութեան, ինչպէս և վաշխառութեան մասին, ապա աւելացնում է, որ այս ամենը չէ արմատական քննադատութիւն, այլ ռեֆորմիստական, բարենորոգչական է։ Նա գտնում է, որ մեր բանաստեղծների լիբերալիզմը մանր բուրժուական է, որի իդէօլօգիան (մեշչանիզմը) աւելի է բնորոշում նրանց։ Ա. Մեսանիկեան այդ ևս համարում է հասկանալի, քանի որ հայ իրականութիւնը ինքը այդպէս էր, քանի որ հայ խոշոր բուրժուազիան հայ իրականութեանը գոյն տուող չէ։ Թէև հայ կապիտալը Կովկասում ամենաուժեղն է համարվում, բայց ազգային կեանքի համար նա աննշան է. նա աւելի շուտ միվում է ռուսական իրականութեամբ։

Այդ է պատճառը, որ չէ զարգանում հայ կուլտուրան, նա թոյլ է։ Ամեն մի կուլտուրա պէտք է ունենայ նիւթական ազդակներ, հետևապէս բուրժուազիայի կուլտուրան էլ պիտի մնէր նրա կապիտալով։ Սակայն հայ իրականութեան մէջ այդ բանը տեղի չունի. ուստի և ասպարէզի վրա է մեշչանիզմը, հայկական բուրժուական դեմօկրատիան իր ինտելիգենցիայով, և ըստ երևոյթին առաջիկայում իրար հետ չափվող ոյժեր պիտի լինեն հայ իրականութեան մէջ հայ մեշչանիզմը և հայ պրօլետարական իդէօլօգիան։

Բանաստեղծների մանր բուրժուականութեան ապացոյցն է նրանց կրօնամոլական մօտիվները. կրօնին մօտենում են որպէս ֆէտիշի, ինչպէս մօտենում է նրան խաւար, մութ ու յետամնաց բուրժուան։

Հասարակական մօտիվներով երեք բանաստեղծներից ամենաաղքատը Յովհ. Թումանեանն է. նրա ստեղծագործութիւնն աղքատ, չը հաշուած մի քանի տասնեակ ոտանաւորները, այլ կերպարանք է կրում. այդ են ցոյց տալիս նրա մանկական գրուածքները, ժողովրդական մօտիվները, լեգենդաներն ու պօէմաները։

Թումանեանի մանկական գրուածքները, ինչպէս գտնում է դասախօսը, հակադաստիարակչական են. խօսելով նրա «Այծի», «Զարի վերջի» մասին՝ Ա. Մեսանիկեան յայտնում է այն կարծիքը, որ այդ գրուածքներում որպէս նիւթ դաստիարակչական տանով մանուկներին է մատուցված ոխը, չարութիւնը, խորամանկութիւնը, վրէժը։ Ըստ դասախօսի՝ մանկավարժութիւնն այնպիսի խոշոր ու պատասխանատու խնդիր է, որ նրան պիտի մօտենալ ամենայն զգուշութեամբ, դրական, այլ ոչ բացասական երևոյթներով։ Թումանեանի լեգենդաները հասարակական տէնդէնցիօզ մօտիվներից զուրկ են, այդ պատճառով էլ սօցիօլօգին շատ քիչ բան է մնում անելու։ Մեր առաջն է ելնի Թումանեանը. այստեղ էլ նրա նիւթը սահմանափակ է բաւականին. լեռնական կիսավայրենի խաշնարած ժողովրդի նիստ ու կացը, կնոջ ստրկական վիճակը, բռնի ամուսնութիւնն ու անձնական վրէժն է նա երգում հմտօրէն։

Դասախօսը գնահատութեան արժանի է գտնում «Սասունցի Դաւիթը», և ինչպէս նա արտայայտեց, այստեղ միայն կարելի է բռնել Թումանեանի օձիքից։ Այստեղ երևան է գալիս նա իր դեմօկրատական գծերով, մի պլեբս բանաստեղծի համար։

Դեմօկրատիզմ մեր երեք բանաստեղծների գրուածքներում էլ կայ. այդ կողմից զուրկ չէ նաև Յովհ. Յովհաննիսեանը։

Բայց աւելի է աչքի ընկնում այս տեսակէտից Ծատուրեանը. դասախօսի կարծիքով՝ երևի նրա վրա ազդել է խոշոր քաղաքը և դրանում նշանակութիւն ունի նրա անձնական կեանքը նմանապէս։ Այդ դեմօկրատիզմը նկատելի է վերջերս և զարմանալի է, որ հայ լիբերալների ուղիով գնացած բանաստեղծը նոյնիսկ պրօլետարական երգչի յատկութիւն է ցոյց տալիս։

Վերջացնելով իր դասախօսութիւնը՝ Ա. Մեսանիկեան հայ կեանքը նմանեցնում է մի անապատի, իսկ Ա. Ծատուրեանին համարում այն օազիսը, որին կիզիչ ու աւազուտ անապատի միջով երկար դեգերելուց յետոյ հանդիպում է կարաւանը։

Դասախօսութիւնից յետոյ իրաւաբան Ե. Զարըխեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ, որոնցում մասնակցեցին Կ. Կուսիկեան, Պ. Մակինցեան, Աբէլեան, ուսանողներ Ա. Մելիք-Աղաջանեան և Պետրոսեան, ինչպէս նաև դերասան Գալֆայեան։

Կ. Կուսիկեան համաձայն լինելով դասախօսի կարծիքներից շատերի հետ, շատերին էլ դէմ, նա չի բաժանում դասախօսի այն տեսակէտը, որով նա մօտենում է գեղարուեստական երկերին. իր ասածները աւելի հիմնաւորելու համար թւում է մի շարք հեղինակաւոր անձեր, յայտնելով միաժամանակ՝ որ ինքը համամիտ չէ նմանապէս նրանց հետ, որոնք գեղարուեստը կուլտացնում, երկնքի զօղանջն են համարում. նրա կարծիքով՝ շատ սահմանափակ է գեղարուեստը միայն ռիթմի և ֆօրմայի մէջ ամփոփելը։

Մակինցեան, յայտարարելով որ շատ է հնացել «գեղարուեստը գեղարուեստի համար» և «գեղարուեստը կեանքի համար» դարձուածքները, և որ այդ՝ ներկայ իրականութեան չէ համապատասխանում, գտնում է, որ աւելորդ էր յիշատակել և կանգ առնել նրանց վրա. ասելով որ «այդ խմորը շատ ջուր կը վերցնի», պահանջում է նման դասախօսութիւնների ժամանակ հրապարակ գալ մանրամասն ուսումնասիրած լինելով բանաստեղծների անձնական կեանքը և կարդացած՝ նրանց բոլոր նամակագրութիւնները։ Անցնելով Թումանեանի մանկական գրուածքներին, նա պաշտպանում է նրանց բովանդակութիւնը և գտնում, որ դասախօսը իրաւունք չունէր հակադաստիարակչական համարել, քանի որ Թումանեանը այնտեղ դնում է չարին պատժելը։

Աբէլեան միանգամայն դէմ է դասախօսի տեսակէտներին և գտնում է, որ դասախօսը ի զուր է իբր ճշմարտութիւն համարում, քանի որ չէ ընդունված այդ, և երկրորդ՝ որ ընդունելը կը նշանակէր փակել ճանապարհը ճշմարտութեան որոնումների։ Նա ունի իր ուրոյն տեսակէտը, որ ժամանակի սահմանափակ լինելու պատճառով չէ կարող պարզել։

Մելիք-Աղաջանեան, կանգնած նոյն տեսակէտի վրա, ինչ որ դասախօսը, ընդդիմախօսեց Մակինցեանին, յայտնելով որ սա ոչ թէ հերքեց այն աշխարհահայեացքը, որով լուսաբանվեցին խնդիրները, այլ նիզակներ ճօճեց այն կարիկատուրայի դէմ, որ յօրինեց ինքը պ. Մակինցեան։

Գալֆայեան խօսեց կղերականութեան խաղացած դերի մասին դրական մտքով։

Դասախօս Մեսանիկեան, մի առ մի պատասխանելով իր ընդդիմախօսներին, ցաւ յայտնեց, որ և ոչ մէկը չը հակաճառեց ըստ էութեան. որ բոլոր օպօնենտները որպէս սառոյցներ եկան ու անցան։ Պատասխանելով Մակինցեանին իր դէմ ուղղված մեղադրանքի համար, գտնում է, որ Մակինցեանը եկաւ աւելի քան հաստատելու իր ասածները Թումանեանի վերաբերմամբ. Ա. Մեսանիկեան նորից ասում է, որ Թումանեանի մանկական գրուածքները հակադաստիարակչական են, քանի որ նրանցում նա երգել է ոխը, չարութիւնը, խորամանկութիւնը, վրէժը, մի բան, որ չը հերքեց Մակինցեան։ Ինչ վերաբերում է օպօնենտի այն արգումենտացիային, թէ Թումանեանը դնում է չարի պատիժը, ապա ինքը դասախօսը հէնց այդտեղ ևս գտնում է բացասական կողմը։ Ա. Մեսանիկեան ուղղում է մի հարց Մակինցեանին. «Ինչու համար նա ընդունում է չարին պատժելը, այլ ոչ թէ ուղղելը։ Ներկայ քրէական օրէնսգիտութիւնն անգամ գտնում է, որ չարը չը պիտի պատժել, այլ պէտք է աշխատել ուղղել նրան. պատիժը պիտի վերացվի անպայման. առաւել ևս դաստիարակման գործում, երբ մենք գործ ունենք մանուկների հետ, որոնցից ապագայ քաղաքացիներ են պատրաստվելու»։

Գ. Հ.

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս հինգշաբթի օրվայ երեկոյթին դասախօսեց Մ. Մանէնճեան Շիրվանզադէի «Պատուի համար» պիէսի մասին։

Առաջ քան դասախօսութեան անցնելը՝ բանախօսը յայտնեց, որ ինքը Շիրվանզադէին մեծ տեղ է տալիս մեր գրականութեան մէջ, յարգում է նրա տաղանդը, ընդունում է, որ նա մեր տաղանդաւոր գրողներից մէկն է, բայց իր «Պատուի համարի» մասին յայտնած կարծիքները չը պէտք է տարածել նրա գրական գործունէութեան վրա։ Ցետոյ նա կարդաց «Պատուի համարի» մասին մեր մամուլի և քննադատութեան մէջ յայտնված մի շարք կարծիքներ՝ դրական ու բացասական, գըլխաւորապէս դրական, և ապա, սկսելով պիէսի վերլուծութիւնը, «Պատուի համարը» համեմատութեան դրեց Սունդուկեանի «Պէպօյի» հետ։

«Պատուի համարի» և «Պէպօյի» սիւժէների և տիպերի միջև որոշ չափով նմանութիւն կայ,—ասաց դասախօսը.—«Պէպօյի» մէջ կայ մուրհակի, փող ստանալու խնդիր, «Պատուի համարի» մէջ կայ ժառանգութիւն ստանալու խնդիր։ Առաջինի մէջ մուրհակը կորած համարելով Զիմզիմօվը ուրանում է իր պարտքը, երկրորդի մէջ Էլիզբարեանը նոյնպէս կորած համարելով հայր Օթարեանի իր հետ ընկեր և իր կարողութեան մասնակից լինելու թղթերը՝ ուրանում է այդ բանը։ Ինչպէս առաջինի, նոյնպէս և երկրորդի մէջ ճշմարտութիւնը բացվելուց յետոյ, երկուսն էլ զըղջում են։ «Պէպօյի» մէջ որպէս պահանջատէր հանդէս է գալիս Պէպօն, մի աղնիւ, մի բարի դէմք. «Պատուի համարի» մէջ պահանջատէրի դերում հանդէս է գալիս Օթարեանը՝ նոյնպէս աղնիւ, նոյնպէս բարի երիտասարդ։ Թէ «Պէպօյի» և թէ «Պատուի համարի» երկրորդ գործողութիւնն էլ սկըսվում են միատեսակ։ Առաջինում ծառան բերում է գնած զանազան ապրանքներ, և տանտիրուհի Եփեմիան չէ հաւանում գնված ապրանքները, խօսում է ծառայի անքաղաքավարութեան, իրան վատ պահելու մասին, նոյնն է լինում և «Պատուի համարի» երկրորդ գործողութեան մէջ. նոյնպիսի վերաբերմունք է ցոյց տալիս ծառային և Ռօզալիան։ Եւ այս երկու կանացի տիպերը նման են իրար։ Բացի այս՝ կան և ուրիշ նմանութիւններ։

Միջանկեալ ասենք. եթէ համեմատական այսպիսի բանագրօսիկ ձևով առաջնորդվելու լինենք, այն ժամանակ կը տեսնենք, որ Սունդուկեանի պիէսներն էլ նման են Օստրովսկու, Մօլիէրի և, պարադօքս չը թւայ, նոյն իսկ Շէքսպիրի պիէսներին. կը տեսնենք, որ շատ վէպեր նման են իրար՝ թէ իրանց սիւժէներով, արծարծած գաղափարներով և թէ կառուցումներով։ Բայց անցնենք դասախօսութեան։

Մ. Մանէնճեան այդ համեմատութիւնը անելուց յետոյ, անցաւ պիէսի վերլուծութեան և ասաց, որ «Պատուի համարի» մէջ կան շատ աւելորդ և չինծու դրութիւններ։ Ինչպէս օրինակ, աւելորդ է պիէսի 4-րդ գործողութիւնը և մի քանի տեսարաններ։ Կան և աւելորդ գործող անձինք, ինչպէս Օթարեանը. եթէ նա պիէսի մէջ դեր չը խաղայ, պիէսը ոչինչ չի կորցնի, և նա մեզ դըրսից աւելի աղնիւ կերևայ, քան երևում է պիէսից, մի մարդ, որ սրբազան սիրով սիրում է Մարգարիտին, միաժամանակ այդ նոյն մարդը փողի, ժառանգութեան խնդիր է յարուցանում։ Այնպիսի սիրահարը, ինչպիսին Օթարեանն է, չէր կարող միաժամանակ և փողի խնդիր յարուցել։ Հոգեբանօրէն սխալ է այդ երևոյթը։

Մ. Մանէնճեանը իր ասածները հաստատում էր փաստերով, որոնք իր կարծիքով, իր տեսակէտով ճիշդ և արդարացի էին։

Վերջում բանախօսը թւեց պիէսի արժանիքները և այդ բոլորից յետոյ այն եզրակացութիւնը հանեց, որ «Պատուի համարը» այդ արժանիքներով հանդերձ թոյլ պիէս է։

Բանախօսին ընդդիմախօսեցին Ն. Աղբալեան, Ա. Ցարութիւնեան և Ա. Ղազարեան. վերջինս ընդդիմախօսեց դասախօսի բոլոր կէտերի դէմ և պաշտպանեց «Պատուի համարը», համարելով այդ պիէսը մի գեղեցիկ երկ մեր թատերագրութեան մէջ և վեր բարձրացրեց նրա արժանիքները։ Խօսեց նաև Ա. Խոնդկարեան գեղարուեստական գրականութեան քննադատութեան մեթօդի մասին և այն կարծիքը յայտնեց, որ դասախօսը նեղ մեթօդով մօտեցաւ «Պատուի համարի» վերլուծութեան և ընդգծեց դասախօսի մի քանի սխալները։

Մ. Մանէնճեան վերջում պատասխանեց բոլոր ընդդիմախօսներին և պնդեց իր ասածը, որ «Պատուի համարը» ունի արժանիքներ, բայց թոյլ պիէս է։

Ս. Ր.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արտիստական թատրոն

Բարատովի դրամատիկական խմբի ներկայացումները աջողութեամբ շարունակվում են։ Ամսիս 9-ին տաղանդաւոր դերասանուհի Նինա Ասատրովայի բենեֆիսին ներկայացվեց Օստրովսկու «Ընտրեալ հասարակութիւն» պիէսան, իսկ ամսիս 10-ին՝ Իւրենեվ դերասանի բենեֆիսին նոյն հեղինակի «Տաղանդներ և երկրպագուներ» կոմեդիան։

Երկու անգամն էլ թատրոնը ծայրէ ծայր լի էր։ «Ընտրեալ հասարակութիւն» պիէսան շատ քիչ նիւթ էր ներկայացնում դերասանուհի Ասատրովայի տաղանդի փայլման համար, բայց և այնպէս նա կարողացաւ ցոյց տալ իր ձիրքի ամբողջ ծաւալը։ Շնորհալի դերասանուհին ստացաւ բազմաթիւ ընծաներ և ծաղկէ պսակներ։ Այդ միևնոյն պիէսի մէջ հանդէս եկաւ օր. Իգ. Քալանթարը և իր գեղեցիկ խաղով գրաւեց նորանոր համակրութիւններ։

«Տաղանդներ և երկրպագուներ» յայտնի կոմեդիայի մէջ մի այլ շնորհալի դերասանուհի, տ. Ժիլյարեվա, ուղղակի հիացրեց հասարակութիւնը իր մտածված, փայլուն խաղով և դրանով մեծապէս նպաստեց ներկայացման աջողութեան։ Բենեֆիցիանտ Իւրենեվը, որ նոյնպէս խմբի ընդունակ ոյժերից մէկն է. իր դերը խաղաց մեծ աջողութեամբ, ստանալով բազմաթիւ ընծաներ և ծաղկէ փունջեր։

Երկու ներկայացումներից էլ հասարակութիւնը հեռացաւ մեծ գոհունակութեամբ։

Հ. Ա.

Թուրքական օպէրա

Որքան էլ տարօրինակ ու զարմանալի թւայ թուրքական օպէրա խօսքը, այնուամենայնիւ այն տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում ապրիլի 9-ին և 10-ին Վրաց Ազնուականութեան թատրոնում։

Խումբը եկել էր Բագուից, ուր արդէն գոյութիւն ունի նա «Բագուի մահմէդական օպէրային արտիստներ» անունով։

Մենք ներկայ եղանք ապրիլի 10-ին դըրված ներկայացմանը, երբ խաղացվեց Ուզէյր-բէկի յայտնի «Ասլի և Քերիմ» օպէրան։

Անշուշտ, մենք նկատի չունենք մօտենալ թուրքական օպէրային ըստ էութեան պահանջվող երաժշտական կրիտէրիումով։ Սակայն մենք առանձնապէս շեշտելու ենք այն ուրախալի երևոյթի վրա, որի նախաձեռնողներն հանդիսանում են մեր դրացի մահմէդական ազգաբնակութեան երիտասարդ ինտելիգէնտ ոյժերը։ Թուրքական օպէրան իր մի շարք պակասութիւններով հանդերձ անպայման մի նորութիւն է, ուրախալի երևոյթ մեր դարաւոր յետամնաց մահմէդականների կեանքում, առաջադիմվելու ցանկութեան իմաստով։

«Ասլի և Քերիմ» օպէրայի մօտիվներից շատերը վաղուց սեփականութիւն են դարձել մեր իսկ ժողովրդի երգերի մէջ, ինչպէս ինքը, Ասլիի և Քերիմի համատարած հէքիաթը, որ անցնում է բերանից բերան։

Գալով խաղին, պէտք է ասած, որ անցաւ բաւականին սահուն։ Կենտրոնական— Քերիմի դերը ստանձնել էր խմբի ռեժիսոր Սարաբսկին։ Նա աջողութեամբ կատարեց թէ վօկալ և թէ խաղի տեսակէտից այդ բարդ դերը, սիրոյ զոհ Քերիմի, եօթ տարի իր սիրած Ասլիին որոնող, սար ու ձորերի հետ խօսող և վերջապէս սիրոյ բոցով վառվող Քերիմի տանջալի դերը...

Ինչ վերաբերում է Ասլիին, դժբաղդաբար ամբողջ տպաւորութիւնը այդ դերից կորաւ, որովհետև դերակատարը տղամարդ էր, Մամէդ-զադէն, թէև իր տեսակէտից աջող։

Պակաս աջողութիւն չունեցաւ հայ քահանայ Արսէն-բէկի (Ասլիի հօր) դերակատար Տէրեգուլօվը, որ ունի լաւ ձայն։

Թատրոնը լի էր և, բացի մահմէդականներից, կային օտարազգիներ ևս։

Օրկէստրը, Մուսլիմ-բէկի դիրիժօրութեամբ, բաղկացած էր ասիական երաժշտական գործիքներից։

Ես.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ախալցխա, 31 մարտի

Ախալցխայի հայոց ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխ. հոգաբարձութիւնը յայտնում է «Մշակի» № 65-ում Կ. Ա. ստորագրութեամբ լոյս տեսած յօդուածի առիթով, որ 1) Ախալցխայի երկսեռ ծխ. դպրոցները յանձնըված են հոգաբարձութեան և դպրոցների մանկավարժ. խորհրդի խնամքին և տեղիս յաջորդ Իսահակ վ. իր յաջորդութեան օրից ոչ մի առնչութիւն չունի և չէ ունեցել, 2) Մութաֆեանների կտակի և լրացուցիչ նուէրի գումարները յանձնվում են Եղիսաբէթեան դպրոցի շինարարական յանձնաժողովին, որի մէջ նոյնպէս Իսահակ վ. ոչ մի մասնակցութիւն չունի, 3) գերեզմանատան ջուրը բերելու խնդիրը այս տարի ոչ մի ծխ. ժողովի քննութեան առարկայ չէ դարձել։

Նախագահ՝ Ստ. Ստեփանեան
Քարտուղար՝ Ս. Ճզմաճեան

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լրագրական հաղորդագրութիւններից հայ հասարակութիւնը տեղեակ կը լինի անշուշտ այն նուիրաբերութիւնների մանրամասնութիւններին, որ այնպիսի առատաձեռնութեամբ բաժանեց մեր քաղաքում պ. Լեւոն Մանթաշեանը իր վերջին ժամանման օրերին։ Այդ նուիրաբերութիւններից խոշորագոյնը վիճակվեց Թիֆլիսի Գայիանեան օրիորդաց դպրոցին։ Պ. Մանթաշեանը այդ դպրոցի վերաբերմամբ իր մտադրութիւնները մարմնացնելու համար մօտ օրերս ընդունեց դպրոցիս հոգաբարձութեանը և յայտնեց նրան, թէ ինքը ի մօտոյ ծանօթանալով Գայիանեան ուսումնարանի պատմութեան ու նրա կատարած ազգաշահ գործունէութեան հետ և գտնելով որ այդ դպրոցի այժմեան շէնքը անհամապատասխան է նրա հռչակին, վճռել է մի նոր, ժամանակակից մանկավարժական պահանջներին համապատասխանող շինութիւն կառուցանել։ Այդ նպատակով նա արդէն գնել է մի ընդարձակ հողաբաժին «Բէհբութեան» կոչված փողոցում և շէնքի կառուցումն արագացնելու նպատակով արել է բոլոր կարևոր կարգադրութիւնները։ Դպրոցիս հոգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը մեծանուն բարերարին անձամբ-անձին արտայայտելուց յետոյ՝ այսօր գալիս է հրապարակով յայտարարելու հետևեալը.

Հայկական դպրոցների վերաբացումից յետոյ Գայիանեան դպրոցը, որ մինչև այդ օրերը պահվել էր ու գոյութիւն էր ունեցել մի տեսակ խնամակալական խմբակցութեան ջանքերի և ձրի աշխատակցութեան շնորհիւ, բանեց այն ընդհանուր ուղին, որով ընթանում էին և ընթանում են մեր բոլոր ուսումնարանները, բայց նա, մեր դպրոցը, միաժամանակ աշխատեց մնալ այն իրաւունքների սահմաններում, որ նախագծել էր նրա համար հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսը իր առաջնորդութեան օրերում և որին բազմնաւոր գործադրութիւն էր տուել խնամակալական մարմինը։ Այսպիսով, երբ դպրոցը մտաւ եկեղեցական համայնքի իրաւասութեան տակ, նա շարունակեց պահպանել թէ իր տիպը և թէ իր տրադիցիաները։ Սակայն այս փոփոխութիւնները—խնամակալութեան լուծումը և ծխական համայնքի իրաւասութեան տակ մտնելը—մի շարք անակնկալներ և հիասթափութիւններ առաջ բերին. խնամակալութիւնը լուծվեց, որպէս ժամանակիս ոչ համապատասխանող մի մարմին, բայց իր ետևից թողեց մի փառաւոր անցեալ. ծխական համայնքը առաջ եկաւ, բայց իր գիտակցութեան և պարտաճանաչութեան ոչ մի շօշափելի ապացոյց չը տուեց։ Եւ եթէ դպրոցի վարչութիւնը իր եօթնամեայ գործունէութեան ընթացքում կարողացաւ այդ ուսումնարանը հասցնել իր նախկին բարձրութեան և այս ութերորդ տարվանից գերազանցեց ու բաց արեց նաև եօթներորդ հիմնական դասատուն, այդ ոչ թէ արդիւնք էր ծխական համայնքի գիտակցութեան, այլ հետևանք այն հսկայական ջանքերի, որ հոգաբարձութիւնը, յենված իր տեսչի և ուսուցչական խմբի համերաշխ և մինչև ինքնամոռացութիւնը հասնող աջակցութեան, կարողացաւ գործել և բարձր պահել այս բացառիկ հիմնարկութեան դրօշակը։ Մողնու եկեղեցա-ծխական համայնքը այստեղ էլ, այս ջանքերը գործադրելու միջոցին, բացի պլատոնական վերաբերմունքից ուրիշ ոչինչ չարեց։ Եւ եթէ դուք քրքրելու լինէք դըպրոցի վերջին ութամեայ գոյութեան պատմութիւնը և քննութեան առնէք նրա ծախսած դրամի բաղադրիչ մասերը, զարմացմամբ կը նկատէք, որ նրա բիւջէի մէջ Մողնու ծխական համայնքը ոչինչ կամ համարեա ոչինչ մասնակցութիւն չի ունեցել. ծախսվել է նախկին խնամակալներից մնացած գումարը, ծախսվել են կողմնակի մարդկանցից եկած մանր ու խոշոր նուիրաբերութիւններ, որոնց հետ և աշակերտուհիներից ստացած ուսման վարձը... Ուրիշ ոչինչ։

Այսպիսով Գայիանեան օրիորդաց դպրոցը, որ առաջ, խնամակալութեան օրերին, պահպանում էր իր գոյութիւնը որպէս զուտ միջնակարգ հիմնարկութիւն, յենված ընդհանուրի համակրանքի և նպաստների վրա, լինէին այդ նպաստները դրամով թէ անձնական աշխատակցութեամբ, այսօր մնում է նոյն համահայկական հիմնարկութիւնը, որին օգնել են և գալիս են օգնելու անխտիր տարբեր հայ համայնքներին պատկանող անձինք և հաստատութիւններ։

Պ. Լեւոն Մանթաշեանի կողմից եկած խոշոր օժանդակութիւնը ամենապերճախօս ապացոյցներից մէկն է մեր ասածների։ Տեսէք՝ այս անակնկալ օժանդակութեան ձեռներէցներն ովքեր են։ Ինքը՝ Լեւոն Մանթաշեանը՝ մի հայ մարդ, որ այնպէս պատուաւոր կերպով պահպանում է իր օջախի տրադիցիան, իր հօրից ժառանգած աւանդութիւնը։ Պետական Դումայի անդամ պ. Պապաջանեանը, որ այնպիսի վեհանձնութեամբ հրապարակ է գալիս մեր դպրոցը իր ծանր դրութիւնից հանելու, որովհետև գիտակցում է, թէ մայրերն են, որոնք կոչված են պահպանելու ընտանիքի մէջ մայրենի լեզուն և կռւելու կուտակվող այլասերմանց դէմ, վերջապէս տիկ. Մարիամ Ցարութիւնեան, Գայիանեան դպրոցի նախկին սանուհիներից մէկը, որ իր գործելակերպով ամենափայլուն ապացոյցն է տալիս այս կրթական հիմնարկութեան կատարած վսեմ դերի և նրա ներշնչած պարտաճանաչութիւնների մասին։

Ահա ձեզ երեք անձինք՝ դպրոցի նախկին սանուհին, կանգնած իր կոչման բարձրութեան վրա, մի գիտակից անդամ հասարակութեան, որ գնահատում է կնոջ միջնորդութիւնը և քաջալերում նրան իր աջակցութեամբ։ Վերջապէս մի մեկենաս, որ տալիս է իր օժանդակութիւնը, որովհետև ոչ միայն փողով է հարուստ, այլ և ազնիւ միտումներով։

Մեզ մնում է յուսալ, որ Մողնու ծխական համայնքն ևս, այս խոշոր դէպքուածից յետոյ կը հրաժարվի իր անտարբեր վերաբերմունքից դէպի այս կրթական հիմնարկութիւնը և առաջիկայում դպրոցիս բարգաւաճման խնդիրը իր հոգացողութեան գլխաւոր առարկաներից մէկը կը դարձնի։

Իսկ մինչև այդ և այնուհետև ևս, եկէք յարգենք այն երբեակ անձանց, որոնք ինքնաբերաբար, առանց դպրոցական վարչութեան միջամտութեան, պատրաստակամութիւնն են յանձն առնում և օգնութեան են գալիս դպրոցին, մի նոր դարագլուխ բանալով նրա առաջ, յարգենք և շնորհակալ լինենք ոչ լոկ խօսքերով միայն...

Երբ մեր դպրոցը, շնորհիւ առատաձեռն միջամտութեան Լեւոն Մանթաշեանի, դուրս կը գայ իր անձուկ բնակարանից, կը մտնի նոր շրջանի մէջ և կը տայ հասարակութեանն այնպիսի գործիչներ, ինչպիսին տուել է մինչև օրս, նման տ. Ցարութիւնեանի, և այդ գործիչների շնորհիւ հրապարակ կը գան և կը զբաղվեն հայկական իրականութեամբ այնպիսի անհատներ, որպիսին է պ. Պապաջանեանը, այն պահուն մեր գործը կենդանի կը լինի, մեր յարգանքը արժէքաւոր և մեր յոյսերը իրական։

Գայիանեան դպրոցը միջնակարգ մի հիմնարկութիւն է. նա ծառայում է համայն հայութեան, և հայութեան բոլոր անդամները պարտականութիւններ ունեն դէպի նա և պիտի ունենան։

Գայիանեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, որ միևնոյն ժամանակ ներկայացուցիչն է Մողնու եկեղեցու ծխական համայնքի, իր հրապարակական շնորհակալութիւններն է մատուցանում պ. Լեւոն Մանթաշեանին, հայութեան լաւագոյն զաւակներից մէկին, որը այնպիսի պատրաստակամութեամբ օգնութիւն է գալիս Թիֆլիսի հայոց աւագագոյն իգական ուսումնարանին, որի միսիան միշտ սրբազան է եղած և գործունէութիւնը միշտ համակրելի։ Այս օրից պ. Լ. Մանթաշեանի անունը յարատև և յարակից կը մնայ Գայիանեան դպրոցի անուան հետ, որքան ժամանակ ապրի և գործի այդ կրթական հիմնարկութիւնը։

Հոգաբարձութեան անդամներ՝ Նախագահ՝ Նիկ. Տէր-Ղեւոնդեան, փոխնախագահ՝ Խ. Խաչատուրեան, երէցփոխ՝ Ե. Իսահակեան, գանձապահ՝ Ս. Մուրադբէկեան, բժիշկ՝ Տ. Թադէոսեան, իրաւաբան՝ Ռ. Յովհաննիսեան, քարտուղար՝ Մ. Պետրոսեան, տեսուչ դպրոցի՝ Ս. Արովեան։

Թիֆլիս, 27 մարտի

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիս, 10 ապրիլի

Հայուհեաց «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը ստացաւ Տ. Ա. և Պ. Ս. Օր-

դուխանեան ամուսիններից 20 ր., հանգուցեալ Մարիամ Յովհաննիսեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն, որի համար վարչութիւնը յայտնում է նուիրատուներին իր խորին շնորհակալութիւնը:

Վարչութիւն

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՑ

Վան, 3 մարտի

Նախորդ թղթակցութիւններիցս մէկում ես խոստացել էի գրել, թէ դատաստանական դահլիճը ի՛նչ կերպով է վերաբերվում հայերի հողազրկումների դատերը վճռելիս, իսկ կառավարութիւնը ի՛նչ եղանակով է վերաբերվում դատարանների վճիռները գործադրելիս:

Եթէ չը լինէին էլ ուրիշ բազմաթիւ օրինակներ, բաւական է միայն յիշել Վարագի վանքի Սալախանէ գիւղի ագարակի դատը, որ 35 տարիներից ի վեր շարունակվում է ու չը նայած որ դատաստանական թէ նախադատ ու թէ բարձրագոյն ատեանները, նոյն իսկ Կ. Պօլսի ամենաբարձր դատական մարմինն եղող վճռաբեկ ատեանն իրանց վճիռը ի նպաստ վանքին արդէն տուել են, բայց այդ վճիռները գործադրելու պաշտօն ունեցող մարմինները ո՛չ մի կարևորութիւն չեն տալիս նրանց, այլ թողել են, որ մի Հասան աղա անունով քիւրդ բռնաւոր բռնագրաւված պահէ վանքի սեփականութիւնն ու տարեկան 4—500 ոսկի շահ գրպանէ նրա հասոյթներից:

Մինչդեռ Թիւրք ամենաբարձր մարմնի վճռագիրն անգամ Սալախանէ գիւղը իր ամբողջ սահմաններով վանքի սեփականութիւն լինելը ճշդում ու վճռում է, ընդհակառակը տեղական կալուածագրական մարմինները նոր կալուածագիրներ են տուել Հասան աղային. արդէն մի մարդ, մի ստաբազգի, եթէ պատեհութիւն ունենայ տեսնելու կառավարութեան կալուածագրական մատեանները, շշմած կը մնայ. Նրանք աւելի շուտ նմանվում են տգէտ կրպակատէրերի դաֆթարներին, ճաթրտած, պատռտած, քերված ու սրբված, որով ի՛նչ զեղծումներ ասես չեն կարող առաջ գալ: Հայերի հողազրկումների մեծագոյն մասը առաջ է եկել այս ճանապարհով. մի ազդեցիկ բէյ կամ մի թիւրք պաշտօնեայ աջողեցել է ազդեցութեամբ կամ կաշառքներով ընդարձակ տա- [illegible]

[illegible]

քիւրդի (որ մեռած է լինում) որդիներից մէկի հետ միայն, իսկ միւս որդիների դէմ էլ առանձին բողոք պիտի յայտնել, իսկ մինչ այդ՝ միւս հողերը մնալու են նրանց ձեռքում»: Պէտք է այժմ երևակայել հողազրկված հայերի դրութիւնը. սրանք 5 տարի դատավարութիւն են ունեցել, ծախսել են 30 ոսկուց աւելի գումար, որը նրանք վերցրել են պարտքով, իսկ ստացել են միայն 3 արտեր, որ գուցէ և չարժէ իրանց ծախսած գումարը. իսկ այժմ որտեղից գտնել ուրիշ գումարներ էլ՝ կրկին դատավարութեան համար. ուստի պարզ է, թէ պիտի պարտաւորվեն ձեռնթափ լինել:

Աղբլջէվագ գաւառի Կեազուխ ու Ներքին Սեփան հայ գիւղերում մի քանի տասնեակ քիւրդ տներ եկել հաստատվել են ու նոյն գիւղերի սահմաններում նոր տներ շինել և նոր գիւղ են հիմնել. սրանք օգտվում են անշուշտ հայերի հողերից ու արօտավայրերից, չունենալով իրանք ոչ մի սեփականութեան իրաւունք նոյն հողերի վրա: Հայերը շատ անգամ դիմել են տեղական կայմակամներին, պահանջելով որ քիւրդերը դուրս հանվեն իրանց սահմաններից ու նրանց շինած տները քանդվեն, քանի որ ապօրինի են շինվել, առանց նոյն իսկ կառավարութեան արտօնութեան, բայց, ի հարկէ, բաւարարութիւն չեն ստացել, իսկ այս անգամ էլ դիմել են վալի Թահսին բէյին առաջնորդարանի միջնորդութիւնն էլ խնդրելով. վալին խոստացել է քննութեան առնել հարցն ու բաւարար լուծում տալ: Սրան էլ սպասում ենք:

Մարակ

ՊԱՐՍԿԱ-ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՀԱՐՑԸ

Պարսկա-Հնդկաստանի թեմակալ առաջնորդի խնդիրը դարձել է գործեան հանգոյց. թէ ո՞ւմ ձեռքով և երբ պէտք է լուծվի այն, յայտնի չէ. լրագիրներում քիչ չէ գրվել այդ մասին, Էջմիածին դիմումներ եղել են շատ անգամ, բայց ոչ մի պատասխան:

Էջմիածնի երկարատև լռութիւնը՝ կարծում ենք՝ պէտք է բացատրել նրանով, որ նա այդ շատապողական հարցում տատանման մէջ է: Կաթողիկոսը հրամայել է Պարսկա-Հնդկաստանի թեմին ընտրել իր առաջնորդացուին, իսկ թեմում այդ մասին համաձայնութիւն չէ տիրում. ոմանք՝ [illegible]

[illegible]

բեա ամենքը հեռացել են Նոր-Ջուղայից կամ անպատիւ եղած, կամ անպատիւ լինելու մօտ: Ի հարկէ՝ դրանց մէջ եղել են այնպիսիները, որոնք հասարակութեանը ոչ միայն օգտակար չեն եղել, այլ և վնասակար: Բայց ոչ ամենքն անշուշտ: Եղել են նաև այնպիսիները, որոնք Ռուսաստանի թեմերում գուցէ նոյն իսկ անհաղին ժողովրդականութիւն վաստակէին: Ի՞նչն է պատճառը, որ նոյն իսկ այս վերջինները ձեռք են բերել Նոր-Ջուղայի (առաջնորդի աթոռանիստի) և ընդհանրապէս Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի հասարակութեան դժգոհութիւնը: Այս հանգամանքը գուցէ չափազանց տարօրինակ թւայ մարդկանց, որոնք ծանօթ չեն այն հանգամանքներին, որոնց մէջ գործում է թեմակալ առաջնորդը: Սրանից դեռ աւելի քան կէս դար առաջ Նոր-Ջուղայեցի Ա. Պ. Աղանուրը, ըստ երևոյթին մի կրթված և բարձր խելքի տէր անձնաւորութիւն, անգլիերէն մի բրօշիւրով համառօտակի պարզել է այդ հետաքրքրական հանգամանքները, որոնք գոյութիւն ունեն և այժմ և որոնցից գլխաւորը հետևեալն է. Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդը երկու իրար հակասող պաշտօններ է վարում. և դա է էական պատճառն այն բանի, որ նա ոչ միայն հեղինակութիւն չէ վայելում երբէք, այլ և յաճախ զրկվում է այն փառք ու պատուից, որ ձեռք բերած է լինում ուրիշ տեղեր: Թեմակալ առաջնորդներն ամեն տեղ ներկայանում են իբրև սոսկ հոգևոր հովւապետ իրանց թեմերում. բայց Պարսկա-Հնդկաստանի թեմում նրանք՝ բացի հոգևոր պաշտօնեայ լինելուց՝ նաև մարմնաւոր պաշտօնեաներ են. Նրանք և՛ դատաւոր են, և՛ ոստիկան են, և՛ փաստաբան են, և՛.., մի խօսքով նրանք ներկայացնում են աշխարհիկ կառավարութեան բոլոր տեսակները ու ինստանցիաները... Գուցէ այդ ցաւն այնքան էլ մեծ չը լինէր, եթէ նրանք ունենային այն միջոցները, որոնցով մարմնաւոր իշխանութիւնները կատարում են իրանց ֆունկցիաները: Ի՞նչ է անում դատաւորը, երբ յանցաւորը չէ ուզում ներկայանալ դատի. դիմում է կատարողական իշխանութեան՝ ոստիկանութեանը, ոստիկանութիւնը կալանաւորում է յանցաւորին. իսկ ո՞ւմ պէտք է դիմէ Նոր-Ջուղայի առաջնորդը. Նա ոստիկաններ կամ զինուորներ չունի. և ահա ստեղծվում է մի ծիծաղելի դրութիւն. առաջնորդը դատելու և պատժելու իրաւունք ու պարտաւորութիւն ունի, բայց չէ կարող դատել ու պատժել: Ի՞նչպէս է վարվում ոստիկանութիւնը մեկի հետ, որ անկարգութիւն է արել. զէնքի ույժով բռնադատում է կամ դատարանին յանձնում. առաջնորդը Նոր-Ջուղայում ոստիկանապետ է, բայց ոչ զէնք ունի, ոչ ոստիկան: Ի՞նչ է անում փաստաբանը, երբ ուզում է մէկին պաշտպանել. դիմում է դատաւորներին՝ ձեռքին ունենալով պետական օրէնքը, որ դատաւորները չեն կարող չը յարգել. ի՞նչ է անում առաջնորդ-փաստաբանը. Պարսկաստանում ո՛չ գրաւոր օրէնք կայ, ո՛չ դատաւոր. բայց առաջնորդը պարտաւոր է պաշտպանել, երբ հարկը պահանջում է. Նա իր դատը տանել է տալիս. և ահա հասարակութիւնը պատրաստ է քարկոծել նրան՝ համարելով թոյլ, անձեռնհաս... Երկու իրարից դժգոհ հայերից մէկը դիմում է առաջնորդին, միւսը՝ պետական հաստատութիւններին. դատավարութիւնը դառնում է անկարելի. առաջնորդը պարսիկ իշխանութիւններից պահանջում է, որ միւս գանգատաւորին էլ իր մօտ ուղարկեն, կառավարութիւնն էլ պահանջում է առաջնորդից, որ վերջինիս դիմող գանգատաւորին իր մօտ ուղարկի. առաջնորդն ստիպված է լինում ույժի առաջ տեղի տալ. և ահա սկսվում է բամբասանքը, ծաղրը, թէ առաջնորդը թոյլ է, իր իրաւունքները պաշտպանել չէ կարողանում: Իսկ երբ առաջնորդը պնդում է, որ կառավարութեան դիմող հային իր մօտ ուղարկվի, գանգատաւորը հարայ-հրոց է բարձրացնում, թէ ինքն առաջնորդի իշխանութիւնը չէ ճանաչում, առաջնորդը թող իր եկեղեցական պարտաւորութիւնները կատարէ, աշխարհիկ գործերի մէջ չը խառնվի. երբեմն նոյն իսկ թողնելով իր դատը՝ նոր դատ է սկսում առաջնորդի դէմ: Մի ուրիշ դէպքում երկու հակառակորդներ դիմում են առաջնորդին. անկասկած դրանցից մէկն ու մէկը մեղաւոր է. առաջնորդը չի կարող Մօլլա-Նասրէդդինի պէս երկու կողմերն էլ արդարացնել. և ահա մեղաւոր կողմից սկսվում է ամենակեղտոտ բամբասանք, փողոցային ցոյցեր, նոյն իսկ զզվելի թռուցիկներ, վերջապէս կրկին դիմում կառավարութեանը: Իսկ երբ առաջնորդը գանգատաւորներին ուղարկում է կառավարութեան մօտ, այն ժամանակ ասում են, թէ իր իրաւունքը ձեռքից տուեց, ծախեց, նա դաւաճան է: Ո՞վ կարող է տանել այսպիսի մի դրութիւն: Առաջնորդը վերջապէս զզվում, հեռանում է, կամ, եթէ անբարեխիղճ մէկն է, թողնում է ամեն մի գործ, դառնում անտարբեր. հանգիստ ուտում, խմում: Այդպիսով Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդը հանճար էլ լինի՝ չէ կարող իր թեմի ժողովրդին դուր գալ: Միւս կողմից էլ նա պէտք է լինի բաւականաչափ հեռատես, քաղաքագէտ, անկուսակցական, գոնէ ծայրայեղ կուսակցութիւնների չը պատկանող, սիրաբարոյ, հաստատակամ, բայց ոչ բռնակալ, լեզուներ իմացող՝ ռուսերէն, անգլիերէն կամ ֆրանսերէն, գոնէ ռուսերէն լաւ պէտք է իմանայ և լինի անպայման ռուսահպատակ, որովհետև նա յաճախ է ստիպված լինում դիմել ռուսական դեսպանատուն, երբ պարսիկ կառավարութիւնը զրկանքների է ենթարկում հայ համայնքին: Այս յատկութիւններով օժտված առաջնորդը միայն կարող է պէտք գալ Պարսկա-Հնդկաստանի թեմին:

Արշակ Աթայեան

Սպահան

(Վերջը միւս անգամ)

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ամերիկական կառավարութիւնը վճռեց ձերբակալել այն շոգենաւը, որ զէնք էր տանում Ուերտայի զօրքի համար Համբուրգի Շրեդէր ֆիրմայի կողմից: Զէնքի գրաւումը ինչպէս ենթադրվում է, կարող է միջադէպ յարուցել Գերմանիայի հետ:

◆ Պարսից կառավարութիւնը պատուիրագրել է նահանգապետներին ձեռնարկել մեջլիսի ընտրութիւնների նախապատրաստական աշխատանքներին:

◆ Կ. Պօլսում տեղեկական պատրիարքի օրգանը Զատկի օրը լոյս տեսաւ սև շրջանակով: Պատրիարքարանը հրատարակելու է «սև գիրք», որի մէջ բերված են լինելու թիւրքերի ձեռքով յոյների վրա գործադրված բռնութիւնների փաստերը: Յոյները և բուլգարները փախչում են Թրակիայից, որովհետև երիտասարդ-թիւրքերը սպառնում են նրանց բնաջինջ անել:

◆ Վիէննայից հեռագրում են, որ աւստրիական կայսրը համարեա մահամերձ է, բայց այդ մասին կարգադրված է չը հաղորդել: Բօրսայում գները չափազանց ընկել են:

◆ Պէկինից հեռագրում են, որ կառավարութեան զօրքերն անկարողանում են կռիւ մղել յեղափոխականների «սպիտակ գայլի» դէմ: Դրութիւնը չափազանց լուրջ է: Չինական ղեկավար շրջանները գլուխները կորցրել են:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէ ինչպէս միշտ ջահել եւ գեղեցիկ երեւալ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Երեսի կաշին, ինչպէս յայտնի է, նորոգվում է նրանով, որ վերևի շերտը պոկվում է և փոխարինվում է նոր, քնքոյշ շերտով: Այդ բանը նկատելի է լինում առանձնապէս ամառը: Այդ գործողութիւնը կարելի է արհեստական կերպով դարձնել յաճախակի, եթէ իւրաքանչիւր ոք կամենում է շուտով ազատվել իր երեսի փչացած գոյնից, միաժամանակ և պէպէններից, բծերից և այլն, և փոխարինել նրանց թաւշի պէս կակուղ նոր կաշիով: Որևէ իւղանք կամ անյարմար մանիպուլեացիաներ դրա համար—աւելորդ են: Սովորաբար գործ են ածում Դ-ր Անտոն Մէյէրի Դէրմօզօնը, որը կարելի է ստանալ իւրաքանչիւր դեղատնում կամ դեղավաճառ խանութներում:

Եթէ երեկոները քսել մաքուր Դէրմօզօնը որպէս կօլդ-կրէմ և առաւօտները լուացվել, այդ դէպքում նա ոչնչացնում է կաշու անհարթութիւնները և թողնում երեսի վարդագոյն քնքոյշ կաշին: Որովհետև Դ-ր Անտոն Մէյէրի մաքուր Դէրմօզօնը բոլորովին չէ գրգռում և չէ վնասում կաշուն, դրա համար և վերջինս երբէք չէ տուժում, այլ այդ դեղը ներս է ծծվում միմիայն երեսի փչացած կաշու մասի մէջ:

Նոյնպէս կարելի է վարվել նաև ճաքճքված, կոշտ և կարմրած ձեռքերի վերաբերեալ: Եւ որովհետև այդ միջոցը հասարակ է, էժան և աջողութիւն ունի, դրա համար և հասարակութեան լայն շրջաններում ընդունված է որպէս սիրված դեղ: Կատարեալ աջողութեան հասնելու համար՝ դեղը գործածելուց առաջ պիտի լուացվել տաք ջրով ու լաւ սապոնով և լաւ սրբվել:

Դէրմօզօնի իւրաքանչիւր արկղիկի վրա փակցված է.

«Издѣліе Лабораторіи Доктора Антона Мейеръ». Եթէ Դ-ր Անտոն Մէյէրի անունը կրճատված է կամ խեղաթիւրված, ակնյայտ է, որ կեղծիք է կատարված:

Տեղեկութիւնների համար կարելի է դիմել՝ С.-Петербургъ, почт. ящ. 371.

(П. 37194)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Որովհետև Զատկի մեռելոցի երկուշաբթի օրը յորդ անձրև տեղալու պատճառով քահանաները անկարող եղան կատարել գերեզմանօրհնէքը և մխիթարել ցանկացող ժողովրդին, ուստի հոգևոր իշխանութեան անօրէնութեամբ գերեզմանօրհնէքը կատարվելու է ամսիս 13-ին կիրակի օրը, որի համար և յայտնված է քահանաներին:

Թիֆլիսի հայոց եկ. Ս. և Բ. մասի

Գործակալներ՝ Սարգիս աւ.ք. Շիօյեանց

Ղևոնդ ք. Մամիկոնեան

(ա.օ.) 320. 2—1

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը (Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ. հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Պոստաւոր գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բագու 3 ժ. 31 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ.: Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ., Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 28 ր. առ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—Պոստաւոր գնացքը № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.: Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.: Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պոստաւոր գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.: Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ 50 ր. ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բօրժօմ 9 ժ. 31 ր. ցեր.: Մարդատար № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բօրժօմ 1 ժ. 2 ր. երեկ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. եր. Պոստաւոր գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.: Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պոստաւոր գնացքը № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.: Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 ր. առ.: Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պոստաւոր գնացքը № 4Д./3—7 ժ. 32 ր. եր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագոններով)—10 ժ. 50 ր. առ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.:

ԲՕՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.: Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ժ 38 ր. առ.:

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՎԵՑ նոր բնակարան Սօլօլակում, Բէբուտօվսկայա փող. № 38.

Ներքին և երեխաների հիւանդ., մասնագէտ ստամոքսային և աղիքային հիւանդ.: Էլեքտրօտէրապիա: Ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—11-ը և երեկ. ժամը 5—7-ը:

Տէլէֆօն № 388.

(ա. օ.) 112. 100—43

ՆՐԱՆՑ, ՈՐՈՆՔ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՆ ՅԱՐՄԱՐ ԵՒ ԷԺԱՆ ԳՆԱԼ

ԱՄԵՐԻԿԱ,

խորհուրդ ենք տալիս գնալ ՀԱՄԲՈՒՐԳ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԾԻ շոգենաւերով: Իւրաքանչիւր անձն, ով դիմում է մեզ, ձրիաբար ստանում է մանրամասն տեղեկութիւններ գլխաւոր գործակալութիւնից՝ С. Вольффъ мл. ГАМБУРГЪ, Германія. S. Wolff jr. HAMBURG. Glockengiesserwall 13.

(Հ. Հ.) P. S. Խնդրում ենք գրել մեզ ռուսերէն: 106. 25—18

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎ ԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն:

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն և լեռնականների բարբառով: Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշդօրէն և չափաւոր գներով: Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով:

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել:

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ:

Տելեֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный